

Звіт про гірський спортивний похід 5 к.с.

Правові умови використання:

- Текст: опублікований за умовами ліцензії [Creative Commons BY-NC-SA 4.0](#). Автор: Андрій Данилейко
- Фото: в імені файлу яких є суфікс "Andrii_" - опубліковані за умовами ліцензії [Creative Commons BY-NC-SA 4.0](#). Автор: Андрій Данилейко
- Фото: в імені файлу яких є суфікс "Belka_" - Всі права захищено © Тетяна Моянска, промальовування Андрій Данилейко

Зміст

- [Загальні відомості про похід](#)
  - [Параметри походу](#)
  - [Характеристика району проведення походу](#)
  - [Детальна нитка маршруту](#)
  - [Учасники походу.](#)
  - [Данні про проходження маршруту кожним учасником](#)

- [Організація походу](#)
  - [Загальна ідея походу](#)
  - [Варіанти під'їзду і від'їзду. Обґрунтування вибору точок початку і кінця маршруту. Логіка побудови маршруту](#)
  - [Аварійні виходи із маршруту і запасні варіанти](#)
  - [Зміни маршруту та їх причини](#)
- [Графік руху і опис проходження маршруту](#)
  - [Скорочення, умовності та використання топонімів](#)
  - [Графік руху](#)
  - [Опис проходження маршруту](#)
    - [Долина річки Накра](#)
    - [Перевал Квіш \(2А, 3450 м\)](#)
    - [Дол.р.Долра - перевал Курсантів Південний \(3А, 3794м\) - льод.Ушбинський](#)
    - [Перевал Мазері \(3А, 3710 м\)](#)
    - [Перевал Гульба \(2А, 3390 м\)](#)
    - [Дол.Местіачала - Дол.Мурквям - перевал Асмаші \(3А, 3700 м\)+ радіальне сходження на вершину Асмаші \(2А, 3700м\)](#)
    - [Жабеші - пер.Нагеб - Вершина Тетнульд \(2Б альп, 4852м, радіально\) - с. Адиші](#)
- [Висновки і рекомендації по проходженню маршруту](#)
- [Додатки:](#)
  - [Фінансові затрати на похід](#)
  - [Логістика, турсператори, супутниковий зв'язок і страховки](#)
  - [Список продуктів, раціон харчування та їх вага](#)

Загальні відомості про похід

Параметри походу

Вид туризму	Категорія складності	Протяжність активної частини походу, км	Тривалість		Дати проведення
			Загальна	Ходових днів	
гірський	п'ята	122.8 км	19	19	13.08 – 31.08.2018

Характеристика району проведення походу

Грузинський Кавказ - це одні з найближчих і найдоступніших гір для Українців, тут можна проводити спортивні походи чи не всіх категорій складності

Сванетія зокрема це цікавий район із швидкою логістикою і простою доступністю долин: зручно вибирати точка старту і фінішу, легко організувати заброски. В той же час тут досить багато технічно цікавих для спортивної групи перешкод.

Не дивлячись на здавалося б велику відвідуваність серед туристів і альпіністів людей в горах зовсім мало. Не рахуючи трекерів до льодовика Чалаат, нам зустрілися тільки альпіністи біля Ушби та декілька груп біля Тетнульда. Можна сказати що це через закінчення сезону (друга половина серпня), проте за результатами нашого походу можна сказати що погода в цей період була на прочут стабільна - тільки 2 дощі (сніг) за похід це можна сказати просто курорт

Ну якщо врахувати що Грузія це країна із цікавою історією, многогранною культурою і смачною кухнею та смачними винами, то і позапоходна програма не буде для вас нудною.

А ще тут є тепле море, яким можна насолоджуватися вже через декілька годин після спуску з гір. Та що я розкажу, - потрібно вже брати квитки на літак в Тбілісі чи Кутаїсі:)

Детальна нитка маршруту

с.Накра — дол.р.Накра — льод.Лейраг — [пер.Квіш\(2А, 3450 м\)](#) — льод.Квіш — дол.р.Квіш — дол.р.Долпра — льод.Квам — [пер.Курсантів Південний \(3А, 3794м\)](#) — льод.Шхельдинський Пд. — льод.Ушбинський — [пер.Мазері \(3А, 3710м\)](#) — льод.Гулі — [пер.Гульба \(2А, 3390м\)](#) — льод.Чалаат — дол.р.Чалаатчала — дол.р.Местіачала — дол.р.Мурквाम — льод.Мурквам — [в. Асмаші \(радіально\)](#) — [пер. Асмаші \(3А, 3700м\)](#) — льод.Асмаші — дол.р.Твібер — с.Жабеші — верхня станція курорту "Тетнульді" — пер.Толтий(н.к.-1А) — дол.Твібі — пер.Сідло Амарантів(1А) — пер.Нагеб (2А) — [в.Тетнульд \(2Б альп, 4852м, радіально\)](#) — с.Адиші — с.Богреші

Учасники походу:

Ім'я	Посада в поході	Туристський досвід
Тетяна Моянска	Керівник, фотограф	5ГК, 5ПК
Віталій Сущук	Завхарч	5ГУ
Микола Шинкевич	Завідувач спорядженням, ремонтник	4ГУ
Роман Саков	логіст, фінансист	4ГУ, 4ГК
Юлія Тарасова	медик	4ГУ
Андрій Данилейко	Фотограф, літописець	4ГУ, 2ГК

Данні про проходження маршруту кожним учасником

Весь маршрут пройдений всіма учасниками з одним виключенням: Роман Саков не ходив на сходження на в.Асмаші

Організація походу

Загальна ідея походу

Всі учасники групи були давно знайомі і ходили один з одним в різних комбінаціях. Зібралися на початку 2018 року з метою весело, захоплююче і трішки спортивно провести літо в горах

Район походу і формат маршруту був вибраний через часові та фінансові обмеження деяких учасників. Так і вийшов цей досить технічно насичений похід п'ятої категорії складності

Варіанти під'їзду і від'їзду. Обґрунтування вибору точок початку і кінця маршруту. Логіка побудови маршруту

Виходячи із обмежень до відпусток учасників групи був побудований короткий, але технічно насичений маршрут 5к.с. із максимальним оглядом району із заходу на схід вздовж Головного Кавказького хребта. Як родзинка на кінець маршруту було заплановано сходження на відносно просту(2Б), але оглядову і високу вершину Тетнульд із видом на Безенгійську стіну

В якості визначальних перешкод було обрано перевали Мазері, Курсантів Південний та Асмаші. Також в маршрут додали вершину Асмаші в якості технічного та естетичного бонуса

Конфігурація району і наявність доріг в усі долини, ліберальність законодавства Грузії дозволяє просто будувати [логістику](#) в залежності від спортивних цілей на маршрут. Так старт був організований в с.Накра, заброски в Местії і с.Жабеші, під'їзд на курорт Тетнульд і фініш в с.Богреші. Все швидко та зручно

Аварійні виходи із маршруту і запасні варіанти

Запасні варіанти:

1. Пер. Курсантів (2Б) замість пер.Курсантів Півд.(3А)
2. р.Долра – льод. Ушба замість пер.Курсантів Півд. (3А)
3. льод.Ушба – льод.Гулі замість пер.Мазері (3А)
4. пер.Нюрмиш (2А) замість пер.Асмаші (3А)
5. с.Жабеші – льод.Касеб – пер.Нагеб (2А) – с.Богреші. Замість пер.Нагеб (2А) – п.Тетнульдї

Конфігурація долин і хребтів району така, що аварійні виходи з усіх точок району однозначні: по долинам на південь в населені пункти

Зміни маршруту та їх причини

Маршрут пройдено без змін і чітко по графіку. Невикористані запасні дні провели за культурною програмою і на морі.

Графік руху і опис проходження маршруту

Скорочення, умовності та використання топонімів

- У звіті всюди, де це спеціально не вказано, "правий" і "лівий" вказується в орографічному сенсі, крім окремо оговорених моментів
- "вправо", "правіше", "вліво", "зліва" мається на увазі відносно напрямку руху. Наприклад: "від великого каменя вліво вверх 50м по льоду до ..."
- Затрати часу на проходження ділянок маршруту рахуються чистим ходовим часом (час без привалів)
- Довжина "стандартного" переходу 50 хвилин
- Кути схилу іноді заміряні інклінометром (в більшості випадків про це буде зазначено явно), але переважно все ж "на око" і їм не варто

беззаперечно вірить

- Всі GPS координати точок вказані в системі WGS84. В тому числі висоти по еліпсоїду WGS84

Перелік скорочень, які можуть зустрічатися в тексті:

б. – берег. Наприклад, "пр. б. " – правий берег

бок. – боковий

В. – великий

в. – вершина

г. – гора.

град. – градус

дж. – джерело

дол. – долина

ІСС – індивідуальна страховочна система

км – кілометр

л. – лівий (іноді льодовик)

льод. – льодовик

М. – малий

м. – метр

МЗЛ – межа зони лісу

м/н – місце ночівлі.

оз. – озеро

пер. – перевал

пр. – правий

п/х – по ходу

р. – річка

с. – Село

Сер. – середній

сідл. – сідловина

ССП – страховочно-спусковий пристрій

стр. – струмок

т. – точка

Т.я. – так як Ур. – урочище

Ф. – фото

ЧХЧ – чистий ходовий час (час без привалів)

Графік руху

Дата, День	Назва відрізка	Час	Відстань і перепад висоти	Метеоумови	Опис відрізка
13.08 1 день	с.Накра - дол.р.Накра	11:38-12:24	10.9км +800м	Жарко, легка хмарність Хмарно	Грунтова дорога Широка стежка
		12:46-13:28			
		13:53-14:32			
		14:56-15:20			
		17:29-18:07			
		18:26-19:09			
		19:13-19:29			
Всього за день		4 години 8 хвилин	11.9км +800м		
14.08 2 день	м/н - льод.Лейраг	7:45-8:20	5.5км +910м	Ясно Хмарно	Натоптана стежка Зникаюча ледь помітна стежка через кущі і луги
		8:32-9:17			
		9:37-10:16			
		10:35-11:18			
		13:48-14:36			
Всього за день		3 години 30 хвилин	5.5км +910м		
15.08 3 день	льод.Лейраг - пер.Квіш(2А, 3450 м)	7:36-8:12	2км +460м	Сонячно	Морена Підйом і траверс сніжно фірнового схилу до 20°-25° скали до ІІ Льодовий схил із зльотом до 57°-60°
		8:32-8:50			
		9:00-10:58			
	пер.Квіш(2А) - льод.Квіш - дол.р.Квіш	11:05-11:15	3.3км -700м	Сонячно хмарно дощик	Осипний кулуар крутизною 30°. Пологий відкритий льодовик Стежка по лівому берегу р.Квіш
		12:03-12:47			
		14:56-15:33			
	15:47-16:22				

Всього за день		4 години 58 хвилини	5.3км +460м -700м		
16.08 4 день	м/н - дол.р.Квіш - дол.р.Долра - озеро біля льод.Квамп	6:38-6:49	7.7км +730м -430м	Ясно	Стежка, що губиться Натоптана стежка до Долри. Від місця броду натоптана стежка. Далі - губиться на лугах без стежки піднімаємося по осипному схилу вздовж лівого притоку р.Долра
		8:10-8:55		хмарно	
		9:15-10:06			
		13:35-14:14			
		14:47-15:31			
		15:53-17:06			
Всього за день		4 години 23 хвилини	7.7км +730м -430м		
17.08 5 день	м/н - друге плато льодовика Квамп	5:45-6:23	1.6км +500м	Сонячно	Морена Льодопад Пологий закритий льодовик
		6:30-14:24			
		14:50-17:20			
		17:30-17:44			
Всього за день		11 годин 16 хвилин	1.6км +500м		
18.08 6 день	м/н - пер.Курсантів Південний (3А, 3794м)	6:25-6:44	0.6км +310м	Пасмурно	Закритий льодовик до 25° Відкритий льодовик до 50-60°. Коротка стіночка 70° до 90°, 12-15м Пологий закритий льодовик
		7:00-12:20			
	пер.Курсантів Південний (3А, 3794м) - льод.Шхельдинський Пд.	12:20-12:40	1.1км -190м	Пасмурно дощ/сніг/град	Пологий закритий льодовик 10°-20°
		12:50-13:20			
			1.7км +310м		

Всього за день		6 годин 29 хвилин	-190м		
19.08 7 день	м/н - язик льодовика Ушбинський	7:10-9:45 9:50-10:20 10:50-11:17 11:20-12:10 12:15-12:34 14:44-15:28 15:50-16:35	4.8км +100м -790м	Мороз, вітер Тепло і ясно	Відкритий льод до 50° (4 мотузки спускових перил) закритий і відкритий розірваний льодовик до 15-20° + 1 мотузка дюльфера по крутій ділянці 40°-45° Пологий льодовик Морена
Всього за день		6 годин 10 хвилин	4.8км +100м -790м		
20.08 8 день	м/н - пер.Мазері (3А, 3710м)	6:14-6:28 6:58-7:28 7:30-8:45 9:10-10:00 10:18-10:52 11:00-15:58	2.4км +750м	Сонячно, тепло	Відкритий, розірваний тріщинами льодовик до 20-25° Коротка крута льодопадна сходинка - 1.5 мотузки Пологий рівний льодовик Бергшрунди, лід до 50°, жива скельно-осипна "розвалюха"
	пер.Мазері (3А, 3710м) - льод.Гулі	16:00-17:50 18:09-21:30 22:00-23:30	1.1км -660м	Ясно, тепло	Сніжно-скально-осипний схил до 50° 100м Осипний схил до 35° Крутий сніжник 35-50° Скали (баранячи лоби) Осипний і льодовий схил до 30-35°
Всього за день		15 годин 2 хвилини	3.5км +750м -660м		
		11:04-11:44		відкритий пологий	

21.08 9 день	льод.Гулі - пер.Гульба (2А, 3390м)	12:12-12:55	1.4км +320м	Сонячно	льодовик стежка/морена підйом по осипному схилу до 30° на перевал
	пер.Гульба (2А, 3390м) - льод.Чалаат	13:20-14:34 14:48-16:05 16:33-16:55 17:05-17:42 18:20-18:50	3км -830м	Сонячно	Спуск по системі поличок і крутих кулуарів. Іноді стіночки по 2-3м Закритий льодовик до 30° Відкритий, дещо розірваний, але пологий льодовик
Всього за день		5 годин 23 хвилини	4.4км +320м -830м		
22.08 10 день	льод.Чалаат - дол.р.Чалаатчала - дол.р.Местіачала	8:15-8:51 9:10-9:53 10:11-10:33 10:40-11:15 11:35-12:00	4.5км -900м	Сонячно, тепло	пологий льодовик/морена Стежка, що заросла по борту долини зачехлений льодовик Маркована стежка від язика льодовика
Всього за день		2 години 41 хвилина	4.5км -900м		
23.08 11 день	дол.р.Местіачала - дол.р.Мурквам	14:24-15:14 15:37-16:10 16:34-17:20 17:47-17:52 18:12-18:46	3.3км +590м	Сонячно	Натоптана стежка (але не завжди явна :) Ледь помітна стежка або просто луги
Всього за день		2 години 44 хвилини	3.3км +600м		
24.08	дол.р.Мурквам -	7:19-7:56 8:30-9:20 9:38-10:25 11:00-11:39	3.5км	Сонячно	Пологий осипний схил крутий осипний і конгломератний схил до 35°-40°

12 день	льод.Мурквам	12:07-12:42 13:00-13:40 15:50-16:30 16:30-18:50	+1200м		Лід до 25°-30°, короткі ділянки до 40°-45° (перила)
Всього за день		7 годин 8 хвилин	3.5км +1200м		
25.08 13 день	льод.Мурквам - в. Асмаші (радіально)	7:58-12:50 13:20-17:50	1.5км +570м -570м	Сонячно Хмарно	Відкритий лід до 25°-30° Скелі до III-IV Сніжний схил до 35°
Всього за день		9 годин 22 хвилини	1.5км +570м -570м		
26.08 14 день	льод.Мурквам - пер. Асмаші (3А, 3700м)	7:50-8:30	0.6км +200м	сонячно	пологий відкритий льодовик до 20°
	пер. Асмаші (3А, 3700м) - льод.Асмаші	9:00-9:36 9:56-10:26 11:00-11:26 11:44-14:00 14:07-17:20 17:35-18:20	4.4км -930м	сонячно	пологий закритий льодовик Сильно порваний льодопад закритий льодовик до 20°-25° пологий відкритий льодовик
Всього за день		8 годин 26 хвилин	5км +200 -930м		
27.08 15 день	льод.Асмаші - дол.р.Твібер - с.Жабеші	8:25-9:02 9:23-9:40 9:54-10:39 11:02-11:42 11:56-12:30 15:02-16:02 16:23-17:00 17:23-18:05 18:20-18:57 19:10-19:25	11.5км -1500м	Сонячно	Відкритий льодовик до 20° Стежка Сніжний міст в каньоні Стежка, ґрунтова дорога до села

Всього за день		6 годин 4 хвилини	11.5км		
28.08 16 день	с.Жабеші - верхня станція курорту "Тетнульдї"	9:30-10:15	-1500м	Сонячно	На авто по ґрунтовій дорозі
	верхня станція курорту "Тетнульдї" - пер.Толтий - дол.Твібі	11:25-12:02 12:15-13:04 13:28-13:55 14:12-14:58 15:15-15:33	6.6км +450м -250м	Сонячно	Трав'яні луги Трав'янисто-осипний схил до 30° Середній і великий осип до 30°
Всього за день		2 години 57 хвилин	6.6км +450м -250м		
29.08 17 день	м/н - пер.Нагеб	7:30-8:10 8:34-9:10 9:30-10:15	1.4км +600м	Сонячно	Середній та великий осип крутизною до 35°
Всього за день		2 години 1 хвилина	1.4км +600м		
30.08 18 день	пер.Нагеб - в.Тетнульд (2Б альп, 4852м, радіально)	3:20-6:30 6:40-8:55 9:36-11:07 11:28-14:05	3.4км +1100м -1100м	Змінна хмарність, легкий вітер	Закритий льодовик до 45°. Скельний і сніжно-льодовий гребінь до 50°
Всього за день		9 годин 33 хвилини	3.4км +1100м -1100м		
31.08 19 день	пер.Нагеб - с.Адиші	8:22-9:15 9:38-10:22 10:45-11:10 11:32-12:22 12:40-13:30 13:50-14:48 15:02-16:00	16 км -2700м	Сонячно	Середній і крутий осип. Схил до 35° Стежка по трав'янистому схилу Ґрунтова дорога
Всього за день		5 годин 38 хвилин	16 км -2700м		

Всього за похід		122.8км(102.4*1.2) +9590 -11550М	
-----------------	--	--	--

Опис проходження маршруту

Розділ ["Скорочення, умовності та використання топонімів"](#) містить деякі корисні пояснення і умовності

Долина річки Накра

13 серпня. 1 день

Після закінчення формальностей із прикордонниками, перепаковки і перекуса вирушаємо по ґрунтовій дорозі із околиць с.Накра вверх по однойменній долині

Через перехід дорога (по мосту) переходить на лівий берег. Ще через перехід дорога закінчується і далі йде натоптана стежка через ліс вже лівим берегом Накри

Стаємо на ночівлю на широких лугах навпроти літовки пастухів на правому березі - тут непоганий майданчик на траві. Для переходу на правий берег і назад обладнаний "місточок-кладка"

14 серпня. 2 день

Перейшли назад на лівий берег Накри і продовжили рух по стежці вздовж річки. За півгодини вийшли до злиття р.Накра і р.Лядешт

дол.р.Лядешт

річка Накра

Перевал Квіш (2А, 3450 м)

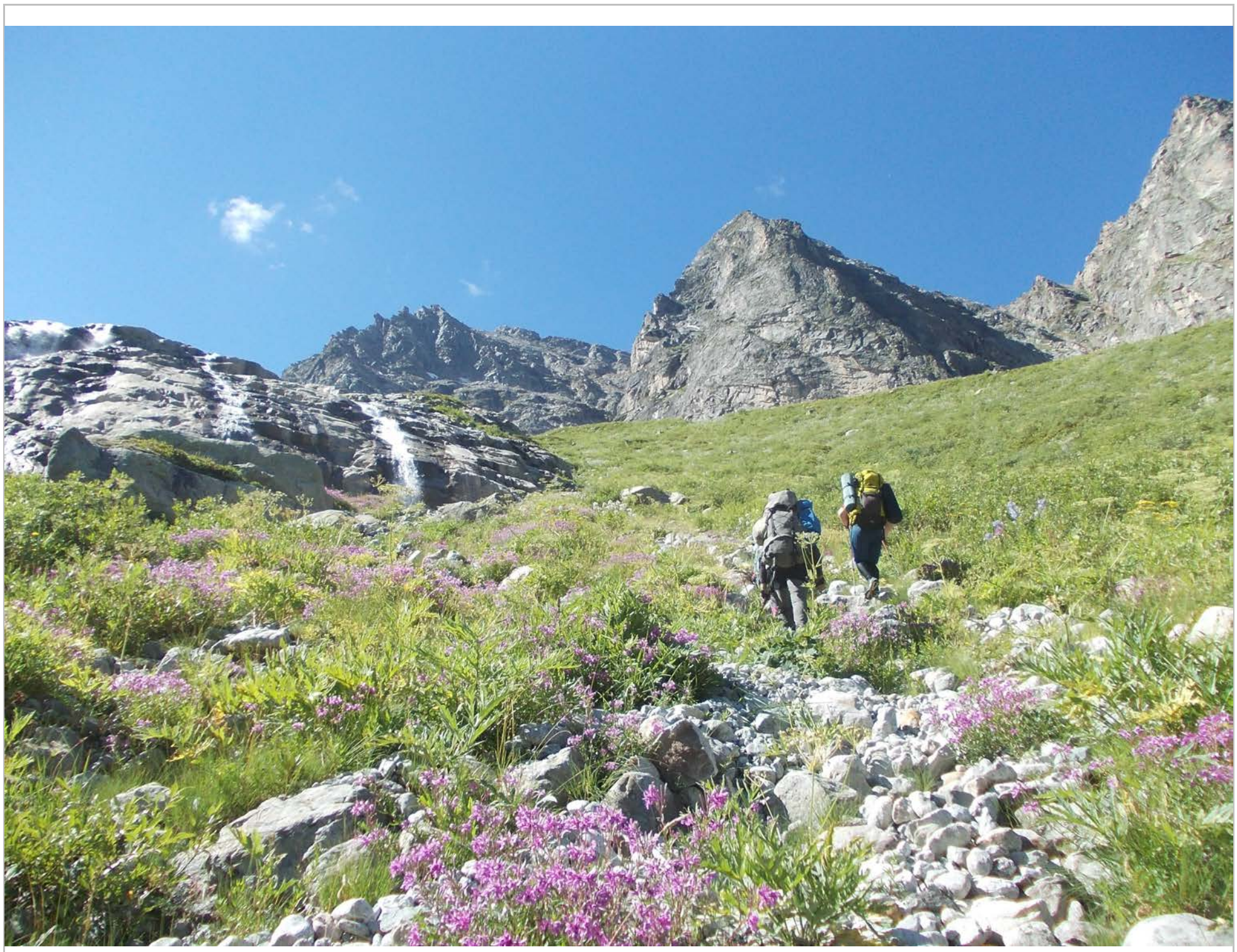
Довідкові данні про перевал:

- Назва: Квіш
- Місцезнаходження: перевал з'єднує льод.Квіш Західний і Лейраг. Знаходиться в хребті Долра, між вершинами Лядешт і Лейрак.
- Категорія трудності (сезон): 2А
- Висота: 3450
- GPS-координати: N43,159895° E42,466388°
- Експозиція: Південь-Північ
- Характер перешкоди: з північної сторони - льодовий, з південної - осипний
- Можливі і рекомендуємі місця для ночівлі: долина р.Накра; злиття р.Лейраг і Лядешт; нижня частина льодовика Лейраг; Льодовик в районі сідловини; льодовик Квіш Західний або його кінечна морена (бажана наявність снігу, на початку сезону); дол.р.Квіш: майданчики біля злиття притоків із льодовиків Квіш Західний і Квіш Північний, в низу долини багато придатних майданчиків

Опис дається від злиття р.Накра і р.Лядешт до злиття р.Квіш із р.Долра

В 8:32 починаємо підійматися від Накри вздовж р.Лядешт. Стежка швидко губиться і тільки іноді короткочасно її можна знайти знову. Ідемо в основному просто через кущі без стежки

За 2 переходи (1 година 24 хвилини ЧХЧ) дійшли до водоспаду на р.Лядешт.

Після водних процедур продовжуємо рух. Піднімаємося правіше водоспаду і йдемо вздовж води: тут відкриті скали аля баранячі лоби і йти набагато простіше.

Згодом кущі закінчують і починається лугова зона. Ще через півтора переходу піднімаємося на зачохлений язик льодовика Лядешт і стаємо на ночівлю

ЧХЧ від Накри - 2 години 55 хвилин

в.Лядешт

в.Лейрак

пер.Квіш 2А

р.Лейраг

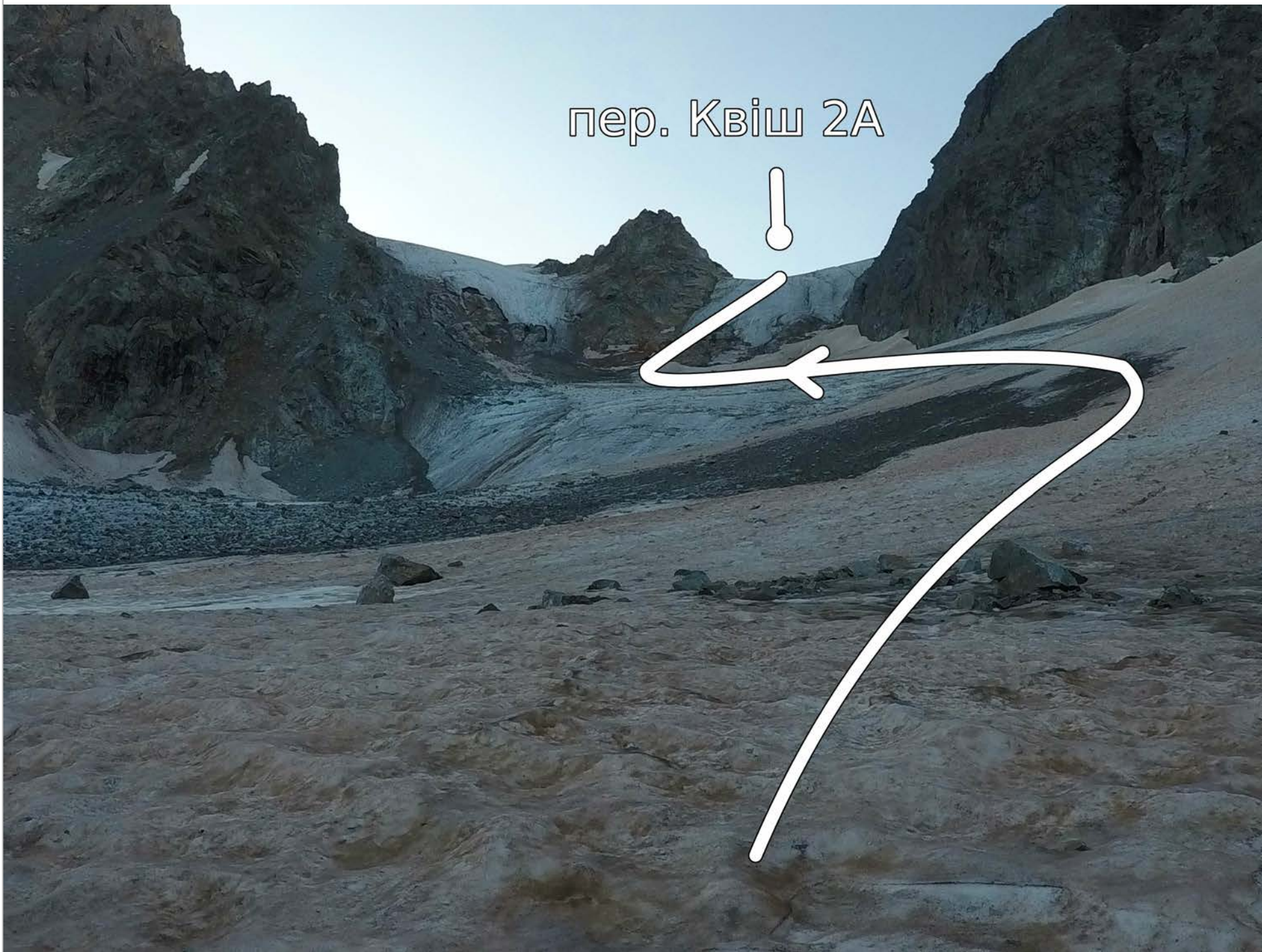

15 серпня. 3 день

Від місця ночівлі за два коротких переходи (сумарно 54 хвилини) підходимо під перевальний зліт траверсуючи фірнові поля лівого борту льодовика.

Крутизна до 20°-25°.

пер. Квіш 2А

Підйом на сідловину у нас виглядав так:

R0-R1 - від льоду по вираженим полкам піднімаємося до льоду. скали I-II

R1-R2 - ~80 метрів льод до 30°-35°. Проходимо з одночасною страховкою

R2-R3 - 50м перил із яких метрів 25 крутий, але простий лід до 57°-60° (Виміряно інклінометром)

R3-R4 - пологий вихід на сідловину по закритому льодовику

весь підйом зайняв 2.5 години часу

вер. Лядешт

пер. Квіш 2А

стара сідловина

тур

R0

R1

R2

R3

льод. Лейраг

Сідловина не виражена і закрита переметним льодовиком. Тур на скелях із східної сторони (високо!). Зняли записку:[групи із України, кер. Владіміров, 3 к.с 2015р](#)

Із сідловини на південь плавно стікає льодовик Квіш Західний. Через ~200м нижше він утворює щось схоже на сідловину і по суті тут же і закінчується його верхня частина - далі некрутий відносно простий осип (до 25°-30°)

За один 45хв перехід спустились на нижній льодовик. Він відкритий і дуже пологий. Робимо обід

Від місця обіду на льодовику за перехід дійшли до його язика, спустившись на лівий берег. Ще за перехід спустились по долині до місця навпроти водоспаду (на річці із льодовика Квіш Північний)

Погода швидко псується, тому стаємо на ночівлю тут (N43,144306° E42,497244°). В цілому непогане місце для ночівлю, особливо з наметами меншими за наш шатер

Теоретично нижче язика льодовика на лівому борту можна знайти місце для маленької групи на конгломераті раніше (наприклад N43,146395° E42,486890°). Але наші ночівлі мабуть найближчі із зручних

16 серпня. 4 день

Від місця ночівлі з'явилася стежка із туриками і ця стежка виводила до місця броду лівого притоку Квіша (Квіш Північний). Але після спроби перейти там ми вирішили пошукати інше місце (можливо це брід для коней)

Нормальне місце переходу знайшли на 150м вище місця нашої ночівлі (N43,145943° E42,497287°), тут перейшли просто по одному

Брід Квіша Північного: невдала спроба (зліва) і більш підходяще місце вище по течії (справа)

За 2 переходи (1 година 36 хвилин ЧХЧ) спустилися по лівому берегу Квіша до місця броду Долри (N43,137011° E42,553629°): перший перехід стежка була ледь помітна, а на другому, від пасовищ була досить натоптаною

В приблизно 10:20-10:25 перебродили Долру на її лівий берег відносно легко 2-ма стіночками по 3 людини.

Тут робимо прекрасний обідній бівак

Трішки нижче по долині видніються залишки "Південного притулку"

Висновки і рекомендації по проходженню перевалу: при проходженні перевалу в напрямку Лейраг-Квіш потрібно бути готовим до досить крутого льоду (як для перевалу 2А)

Дол.р.Долра - перевал Курсантів Південний (3А, 3794м) - льод.Ушбинський

Довідкові данні про перевал:

- Назва: Курсантів Південний
- Місцезнаходження: перевал з'єднує льод.Квамп і льод Південношхельдинський
- Категорія трудності (сезон): 3А
- Висота: 3794м
- GPS-координати: N43,155875° E42,600151°
- Експозиція: Захід-Схід
- Характер перешкоди: льодовий
- Можливі і рекомендуємі місця для ночівлі:
  - Долина Долри
  - На озері недалеко від язика льодовика Квамп
  - Над першим або другим льодопадом (дивіться щоб не прострілювалося каменями!)
  - Мульда збоку від перевального злету (західна сторона)
  - Багато місць в районі сідловини і в верхній частині Південношхельдинського льодовика
  - Ушбинський льодовик або його морени

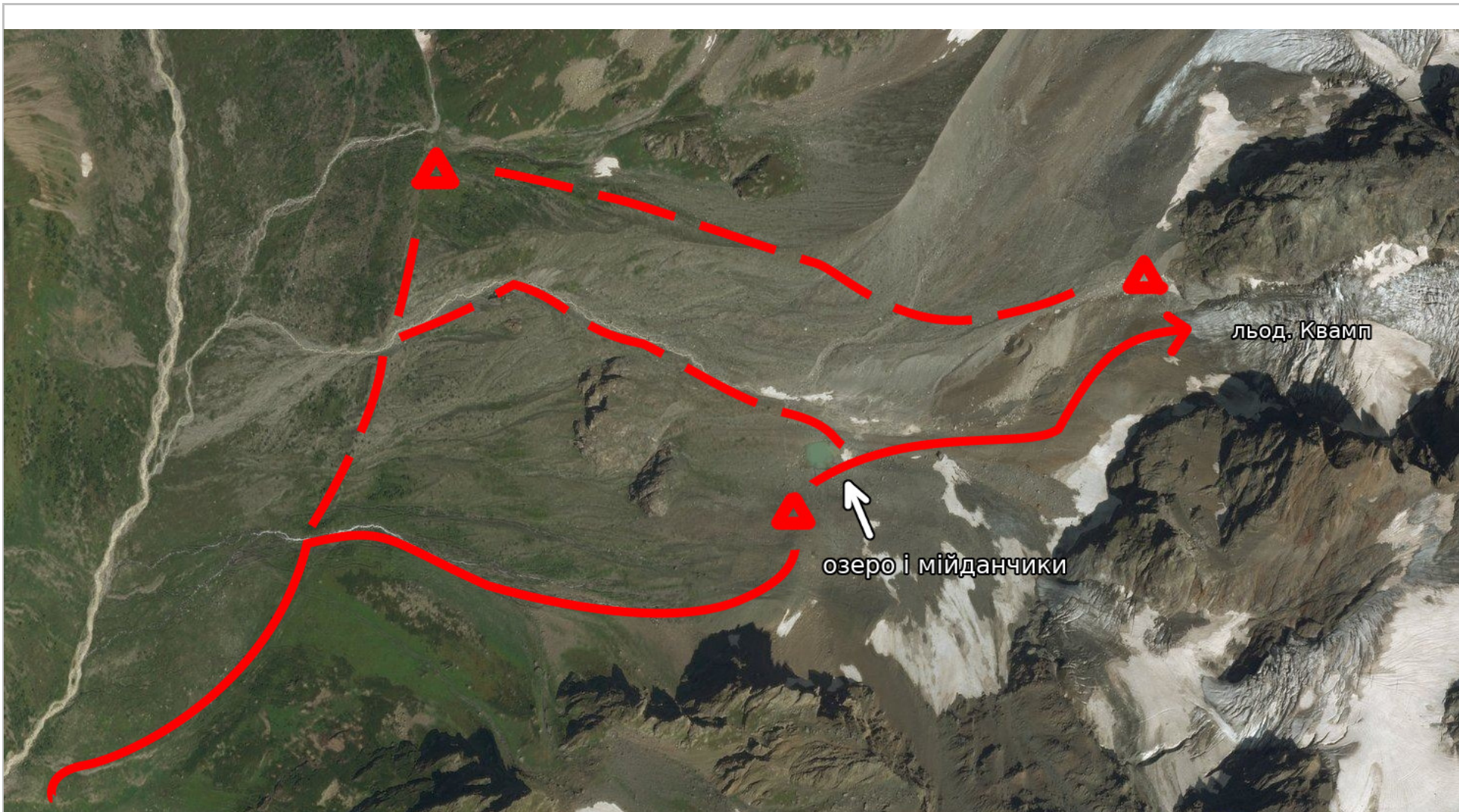
Опис дається від злиття р.Квіш із р.Долра до Ушбинського льодовика

Від місця обіду біля р.Долра (лівий берег) піднімаємося по добре натопаній стежці. Але через перехід стежка губиться (точніше мабуть просто закінчується) на лугах

Взагалі є два варіанти подальшого підйому:

- підніматися як ми вздовж першого ж струмка (він витікає по суті із морени, а не із льодовика) і переваливши характерну сідловинку в гребені спуститься на майданчики біля озерця
- Другий варіант це пройти далі по долині Долри і піднятися безпосередньо по річці із льодовика Квамп. Ночувати можна на моренах біля самого льодовика

Ми використали перший варіант, хоча важко сказати який із них оптимальніший

Варіанти підйому із дол.Долра під льодовик Квамп. Наш варіант позначений суцільною лінією, альтернативні варіанти - пунктиром. Альтернативні місця ночівель вказані по інформації із звіту Голубєва

Другий перехід після обіду вже йдемо без стежки плавно набираючи висоту і заходячи в перший лівий боковий приток Долри. Ще один перехід вздовж струмка по осипу і ми на сідловинці. Буквально в сотні метрів нижче чудові майданчики (N43,151304° E42,576189°), вода трішки нижче

17 серпня. 5 день

Від місця ночівлі за 40 хвилин по морені і сніжнику підходимо до льодовика. Далі рухаємося із страховкою

Західна сторона перевалу Курасантів Південний 3А (фото із сідловини над озером)

В загальному виді перевальний зліт виглядає так:

- Перша сходинка льодопадку із великим розломом (через весь льодовик) зверху. Звідки і як починати лізти дивіться по ситуації, ми стартували з під правого борту прямо вверх.
- 1-е виположення. Якщо прижме, то тут можна стать на ночівлю (особливо в сніжний час)
- Друга сходинка льодопадку. Тут немає здорових розломів і якщо пощастить із сніжною ситуацією, то можливо буде пройти просто по снігу в зв'язках аж до другого виположення (Наприклад як у групи Голубєва в липні 2013)
- Друге виположення. Досить рівний закритий льодовик. Сказати що рекомендуємо місце для ночівлі ми не можемо - було видно що тут буває дістають камені
- Крутий льодовий зліт до сідловини (трішки нижче сідловини мульда в якій зручно ночувати). Складність залежить від сніжної ситуації, порваності льодовика і вашої карми. У нас навіть була коротка вертикальна стіночка

пер.Курсантів Південний ЗА

пер. Восьми

2-е виположення

R16

1-е виположення

R14

R10

R5

R6

R4

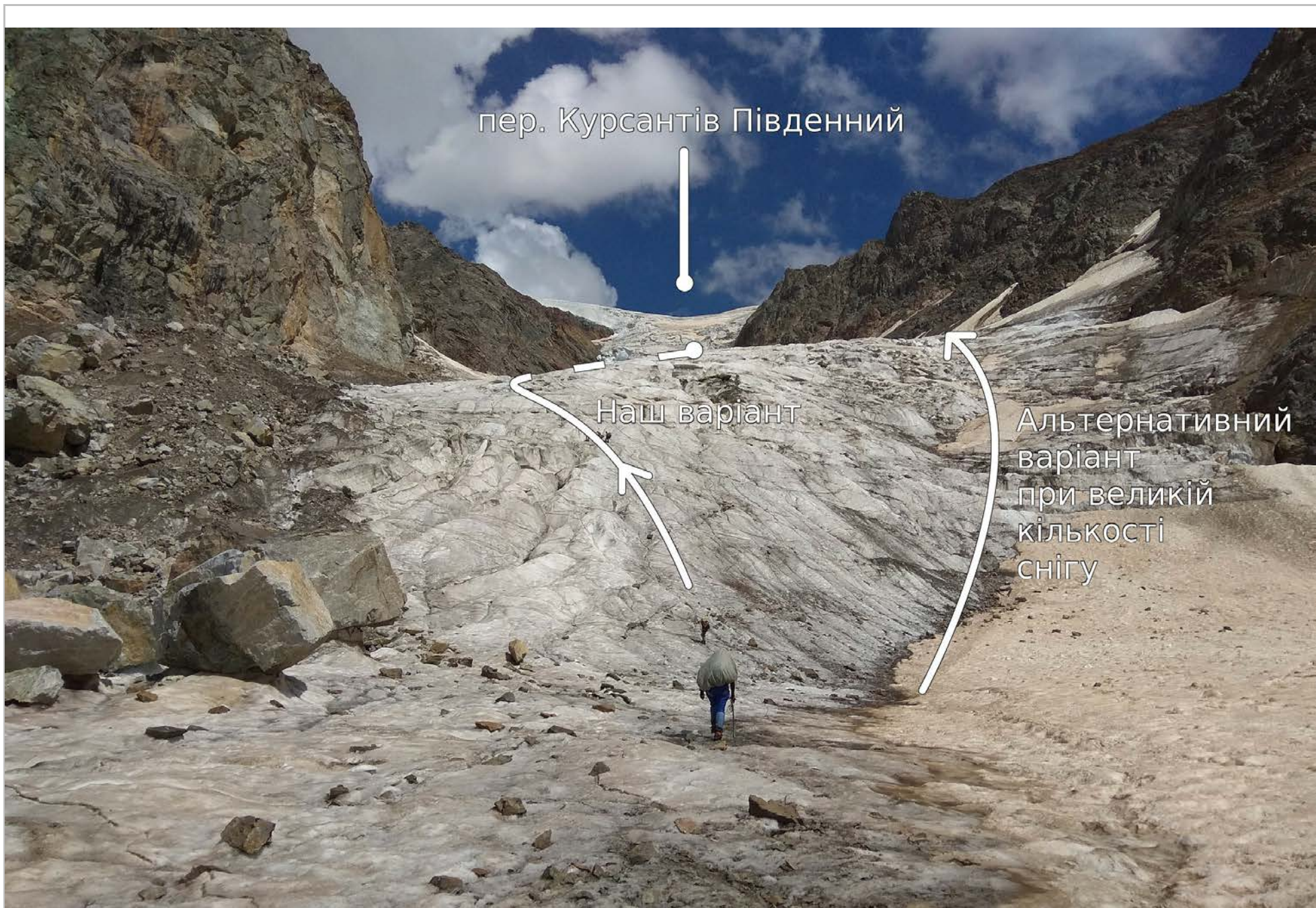
розлом і
1-е виположення
над ним

R0

Так як льодопад швидко міняється (в першу чергу нижній), опис нашого проходження із деталізацією приведений більше для загальної оцінки складності, а не для орієнтування:

- R0-R2 - від правого язика льодовика прямо вгору 2х50м льоду 30°-35°
- R2-R4 - 2х50м по виположенню. Лід до 30° - можна і з одночасною пройти при бажанні
- R4-R5 - 50м вгору до зони розломів. Льодові стіночки до 50°
- R5-R6 - траверс 50м вправо по широкій горизонтальній "полиці" в сторону звуження тріщини
- R6-R7 - Перелаз по сніжному мосту і підйом із тріщини. Для учасників №3-6 зробили "тірольські перила"
- R8-R9 - 25м (із короткою стіночкою) на нижній край здорового розлому
- R9-R10 - перелаз через розлом на його верхній край. Сніжний мост + льодовий гребінь. 50м

Відразу над тріщиною іде невелике 1-е виположення. Звідси при сприятливих умовах далі можна піднятися по снігу в зв'язках.

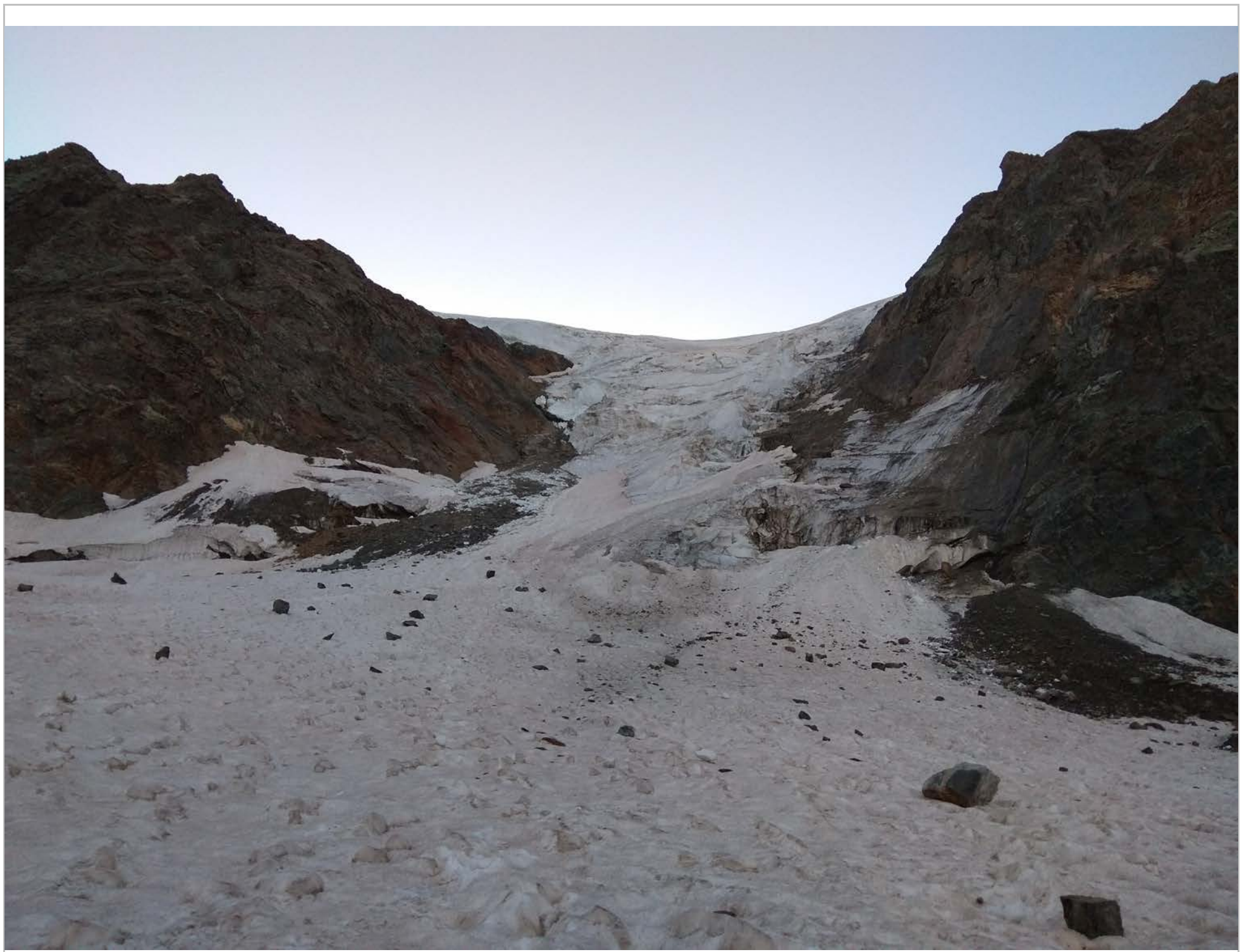
Вид на другий льодопад

- R10-R11 - 100-150м ногами по пологому під зліт другого льодопаду

- R10-R14 - 4х50м по відносно простому льоду через розломи другої сходинки льодопаду. Ціль: вийти на виположення під правим ботом льодовика (але не під скали - стріляє)
- R14-R15 - метрів 70-100 в зв'язках з одночасною страховкою (скоріше просто в зв'язках) до другого виположення де вже починається закритий льодовик

На виположенні стаємо на ночівлю із думками про каменебезпечність цього місця - схоже що іноді сюди може дострілювати.

18 серпня. 6 день

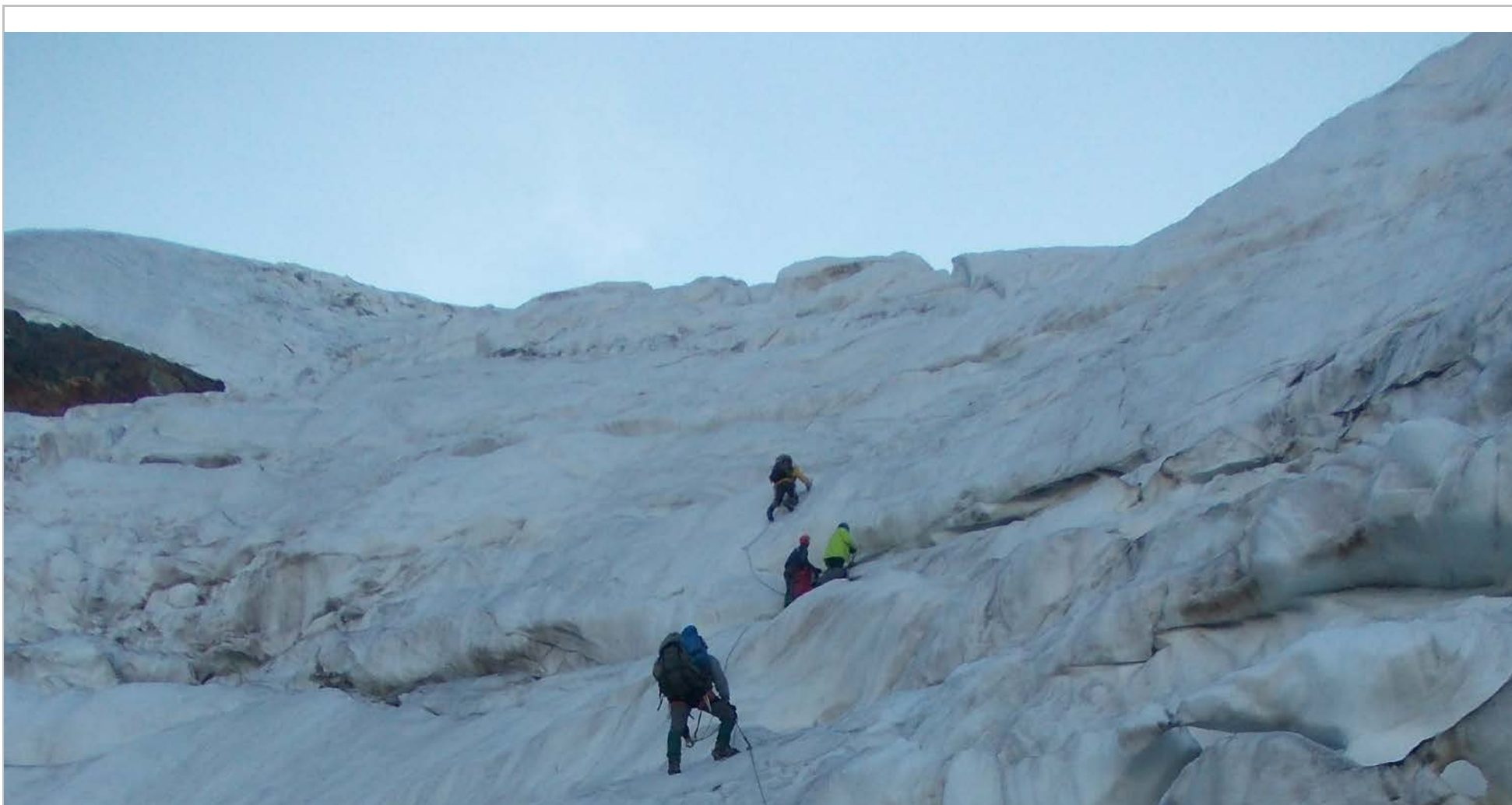

Зранку за 20 хвилин підходимо по сніжному конусу під льодовий зліт і починаємо вішати мотузки

- R16-R18 - 2х50м, по розломах, льод
- R18-R19 - 50м, льодовий схил із участками до 50°
- R19-R20 - 50м, пологий сніжний схил під здоровий розлом
- R20-R21 - 30м, підйом на верхню сторону розлому, льодова стіночка від 70° до 90° 12-15м
- R21-R22 - 50м, зигзагами по розломах до сніжного схилу
- R22-R23 - 50м, по пологому сніжному схилу трішечки вправо (для обходу розлому)
- R23-R26 - 3х50м, пологі сніжно-льодові мотузки до виположення на сідловину

По суті 4 останні мотузки повністю або частково можна пройти з одночасною страховкою чи в зв'язках

Технічна робота (R17-R19)

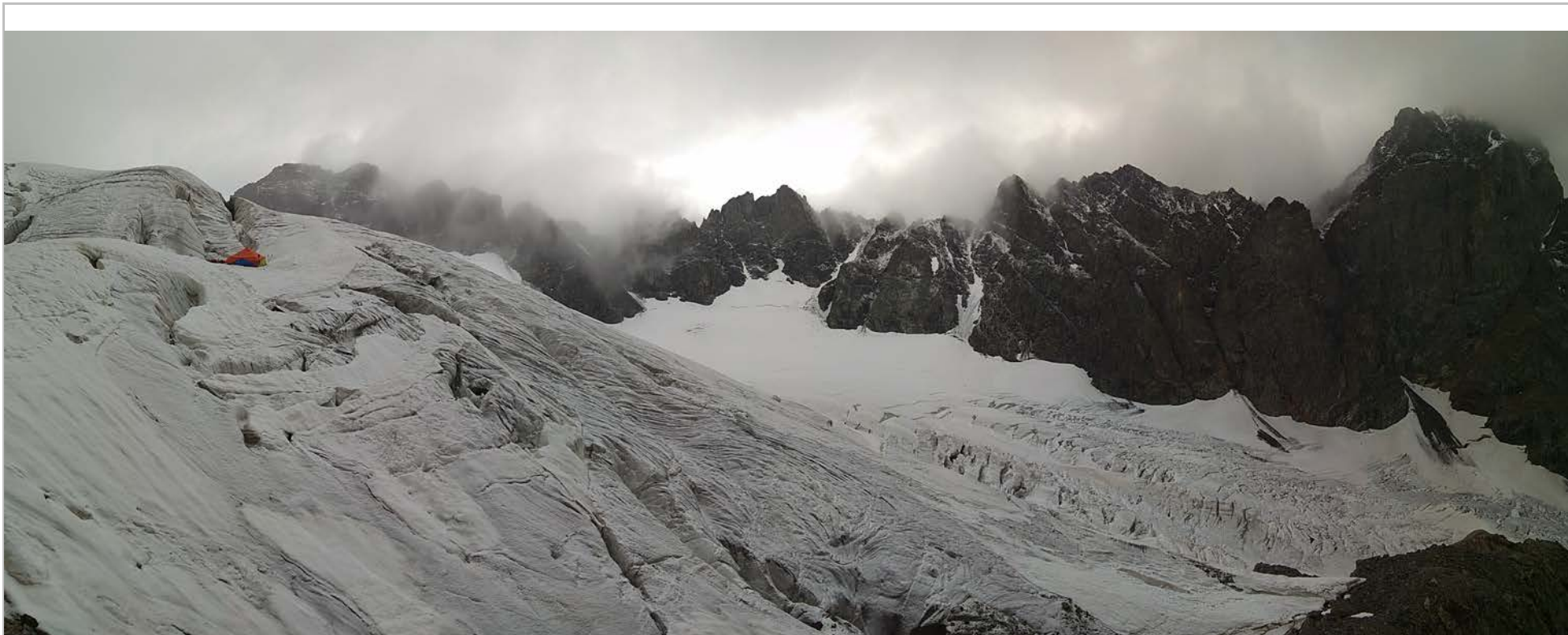
Мульда, зручна для біваку. Тут ночували групи Кодиша і Голубєва. Захід приблизно із R22 нашого підйому

За 20 хвилин виходимо на сідловину. Як такої виражено сідловини у перевалі немає: це все широке льодове поле. Відповідно і тура на сідловині теж немає

Погода не дає шансів відпочити і насолодитися видами. Тому дуже швидко починаємо тікати вниз по Південношхельдинському льодовику. Ночуємо в заниженні між розломами поряд із нунотак (N43,155830° E42,610184°). Дощ зі снігом і крупюю.

Ввечері, після покращення погоди, зробили розвідку і вирішили спускатися лівіше нунотака по льоду.

Місце ночівлі із панорамою льодовика Південношхельдинський (верхня частина)

19 серпня. 7 день

Погода "стала", але зранку досить морозно.

В 7 ранку від місця бівуаку приспускаємося метрів 50 і з полки переходимо на льод. Тут повісили 4 мотузки перил для спуску на слабозірвану частину льодовика. Спуск зайняв 2.5 години часу

Знизу наш варіант спуску здавався не оптимальним (ми спускалися відразу правіше із сідловини, орієнтуючись на описи). Вірогідно якщо іти із сідловини перевалу прямо вниз по тальвегу, то можна обійтися меншою кількістю перил, або і взагалі без них

По пологому льодовику забираємо під правий борт маневруючи між тріщинами і підходимо до нижньої сходинки льодопада

До пер.Мазері

Відносно не порваний льодовик між першою і другою сходинкою льодопаду

Сам нижній льодопад пройшли майже без перил - повісили 1 мотузку, але на підйом вірогідно легко обходиться.

Лівий орографічний бік льодопаду сильно крутіше і порваніше, тому очевидна рекомендація наступникам спускатися під правим бортом

Нижче льодопада виходимо на ліву букову морену і в 12:34 стаємо на обід (ЧХЧ від ночівлі - 4:41).

Стать на морені на ночівлю мабуть можна, але рекомендуємим ми це місце назвати не можемо

Після обіду за два переходи (спочатку по морені, потім між мореною і лівим бортом) спускаємося на Ушбинський льодовик

Після певного часу пошуку знаходимо підходящий майданчик

Висновки і рекомендації:

- Льодовик Квамп сильно міняється з часом. Досить очевидне ускладнення льодопадів в порівнянні із звітами 2012 і 2013 року (навіть враховуючи сезонність)
- Рекомендуємо оцінювати перевал як 3А

Корисні посилання та джерела інформації:

- Опис проходження групою під керівництвом Вадима Кодиша, розміщений у [звіті про похід 4к.с. з елементами 5 к.с. під керівництвом Катерини Зеленцової, 2013 рік](#)
- [Звіт про гірський похід 4 к.с. під керівництвом М.Голубєва, 2013р.](#)
- [Звіт про гірський похід 4 к.с. під керівництвом Л.Нагорного, 2012р.](#)
- [Стаття із блога Михайла Голубєва](#)
- [Фото перевалу на сайті Caucatalog](#)

Перевал Мазері (3А, 3710 м)

Довідкові данні про перевал:

- Назва: Мазері
- Місцезнаходження: знаходиться між вершинами Ушба і Мазер, з'єднує льод.Ушбинский - льод.Гуль
- Категорія трудності (сезон): 3А
- Висота: 3710м
- GPS-координати: N43,115729° E42,656735°
- Експозиція: Захід-Схід
- Характер перешкоди: скально-льодовий
- Можливі і рекомендуємі місця для ночівлі:
  - Льодовик Ушбинский
  - Пологе льодове поле льодовика Ушбинский над нижнім льодопадом
  - Аварійні Ушбинські ночівлі
  - Льодовик Гуль

Опис дається від місця ночівлі на льод. Ушбинский до місця ночівлі на льод. Гуль

в.Ушба

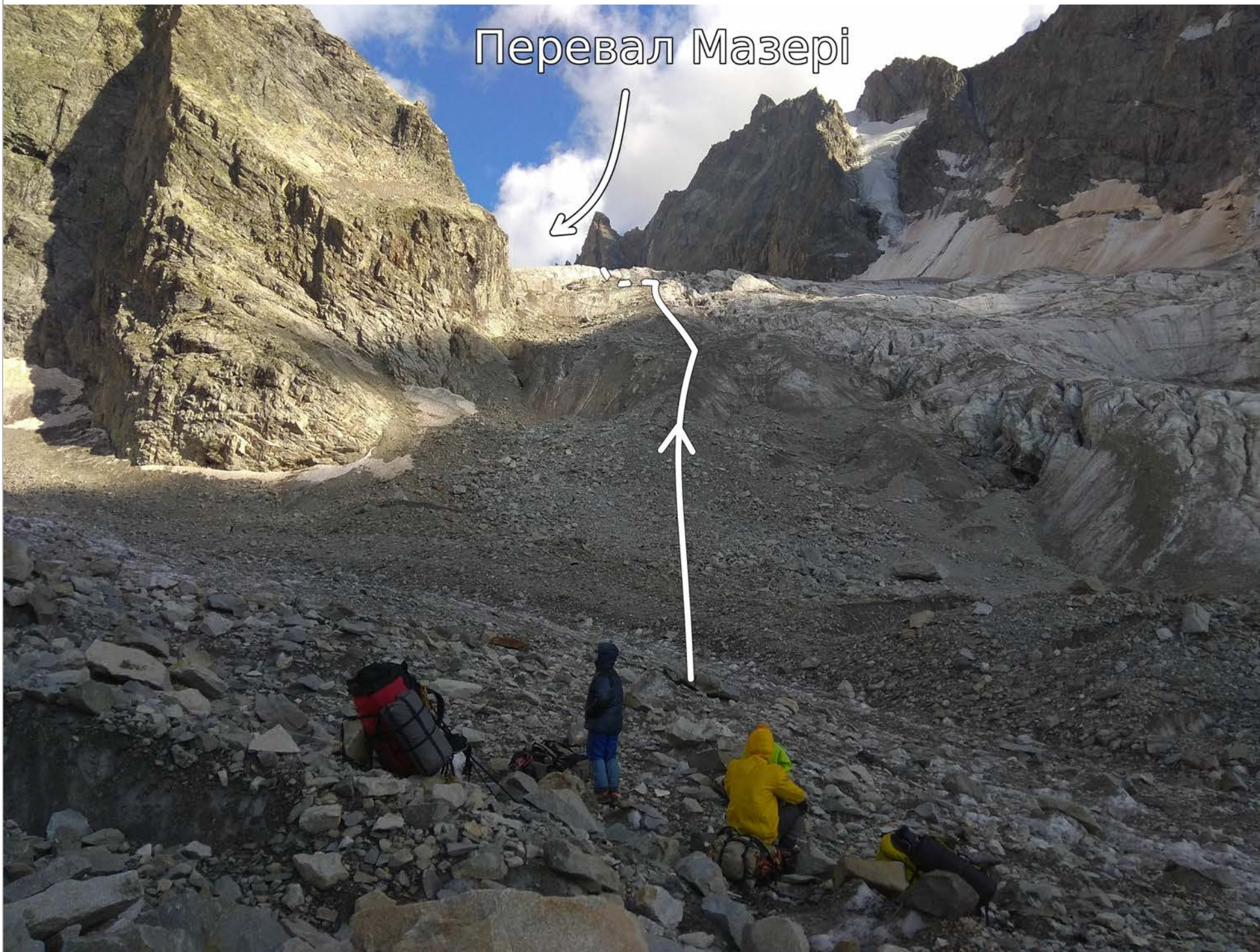
пер.Мазері ЗА

20 серпня. 8 день

В 6:14 виходимо з місця ночівлі та підіймаємося по своєрідному пологому льодовому гребінцю в льодопаді

Перевал Мазері

Для підйому на сніжно-льодове плато над льодопадом довелося повісити дві короткі прості мотузки з невеликими стінними проміжками.

Час підйому від місця ночівлі до верхнього плато приблизно 2 год. Тут зручно ночувати перед проходженням зльоту на сідловину

Далі по центральній частині відкритого пологого льодовика підходимо до початку перевального зльоту.

Льодовик над льодопадом

Перший (нижній) бергшрунд досить широкий, але є два зручних варіанти його пройти: через простий пологий місточок під правим орографічним бортом і через місточок і стіночку під лівим.

Ми обрали другий варіант через небезпеку обвалів із стіни Ушби і не прогадали - коли почали проходити бергшруд із стіни полилася вода і полетіли камені від сонця.

Проходження першого бергшрунда. Доволі простий вихід вліво-вверх після місточка, "в лоб" лізти не знадобилося. Станція на снігу

Підйом від 1-го до 2-го бергшрунда простий: пологий сніжний схил. Далі починаємо вішати мотузки

- 50м, лід 45°. Станція на льодобурах під прикриттям скель. (ховайтеся подалі!)
- 50м по кулуару, тонкий лід. Станція в рештках льоду не викликала довіри :)
- 50м по кулуару, лід який переходить в скельну розвалюху. Станція на скелях зліва (1 тонкий швелер і закладки). Все спущене звідси пролітає всю траєкторію руху!
- 45м по крутому і живому осипному схилу. Можна дійти і пішки, але з мотузкою надійніше.

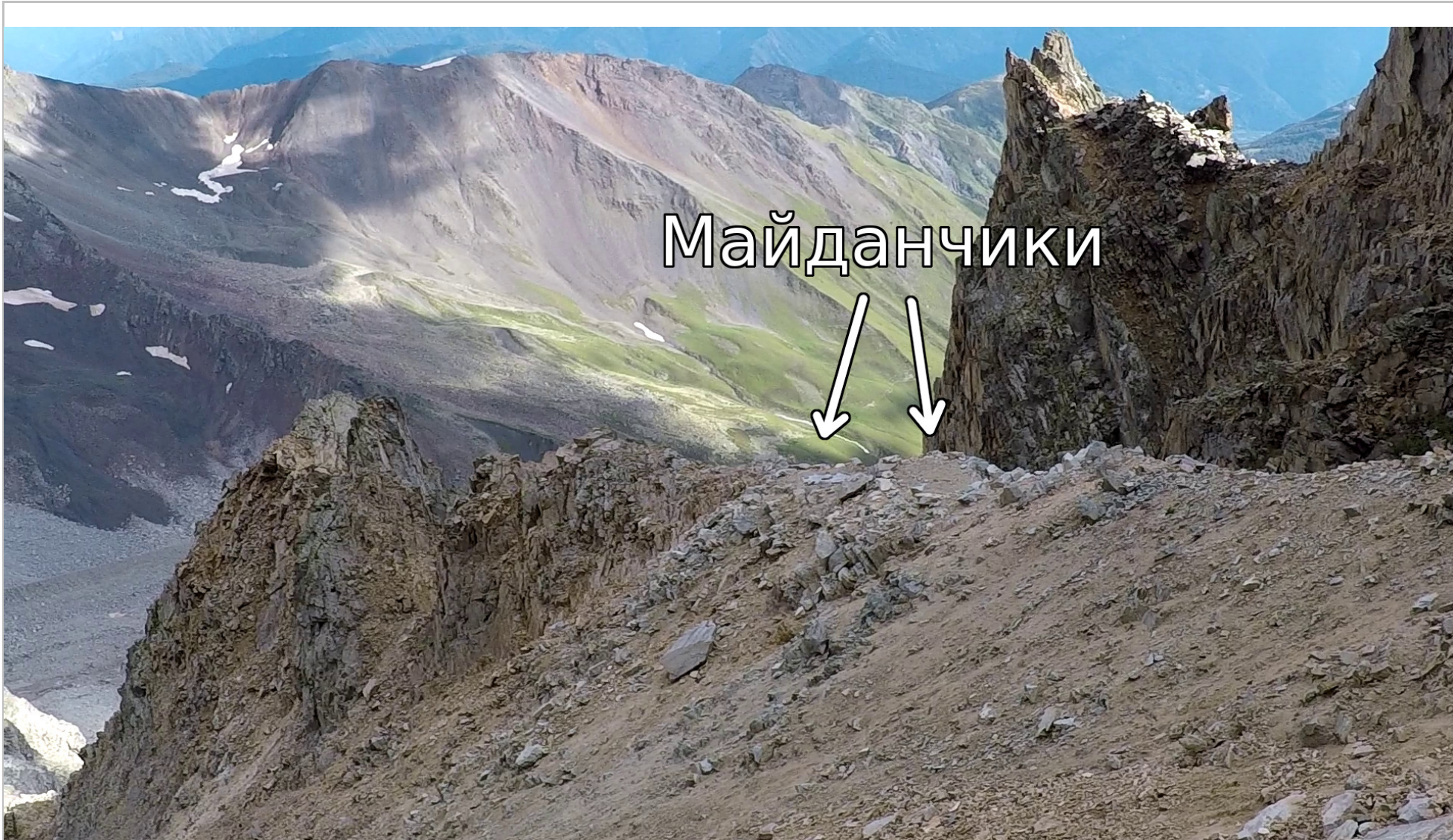
На сідловину піднялися в 15:55 і відразу ж починаємо спуск. Зняли записку [групи із Вільнюса під керівництвом Йорудаса від 2016 року, похід 4 к.с.](#)

"Аварійні" ночівлі

З сідловини до виположення біля аварійних ночівель повісили 2 повних мотузки (по скелям, осипу і сніжнику). На сідловині кріплення за виступ, наступна станція - відкол + крук. Присутня небезпека прострілів камінням.

Аварійні ночівлі - це два невеличких рівних майданчика (під невеликі намети) на своєрідному скельному "носі". Воду можна натопить із сніжника.

Ушбинські "аварійні ночівлі" це 2 окремих невеликих майданчика

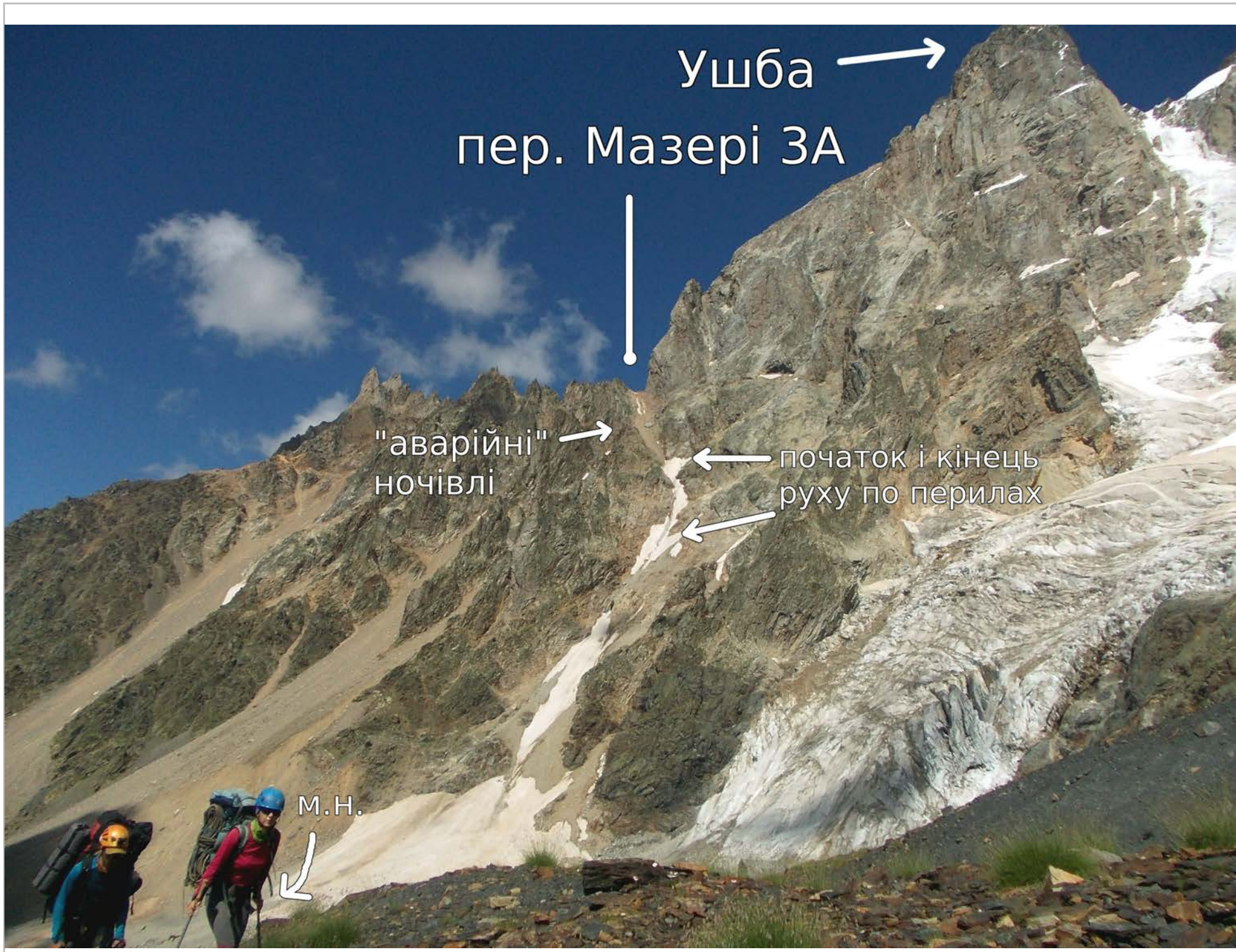

В 18:09 починаємо спуск по сипухі до нижнього сніжника від аварійних ночівель.

Сніжник твердий, крутий (30-50°). Далі вішаємо перила: 4 мотузки, станції на снігу (здьоргувать не завжди зручно, тому останній із нижньою страховкою)

Від кінця перил метрів 100 пологого сніжника, скельна сходинка і далі знову сніжник/льодовик аж до виположення

Бівак поставили на льодовику. Ходовий "день" закінчився у нас в 23:30

Ушба →

пер. Мазері ЗА

"аварійні"
ночівлі →

← початок і кінець
руху по перилах

М.Н.

Висновки, рекомендації

Подумайте двічі чи воно вам потрібно ходити такі перевали? :) А якщо таки захочете - закладіть достатньо часу для проходження в ранкові години. Можливо, перевал більш безпечний і простіший для проходження при наявності сніжного покриву зі сторони л. Ушбинський, це скоріше за все значно зменшує каменебезпечку при проходженні перевального зльоту.

Перевал Гульба (2А, 3390 м)

Довідкові данні про перевал:

- Назва: Гульба
- Місцезнаходження: перевал з'єднує льод. Гулі і льод. Чалаат (Західний)
- Категорія труднощі (сезон): 2А
- Висота: 3390м (по каталогу)
- GPS-координати: N43,109040° E42,680461° (із каталога)
- Експозиція: Захід-Схід
- Характер перевалу: скельно-осипний

21.08. 9 день

Від місця ночівлі в 11:04 починаємо рух на захід в сторону нашого наступного перевалу (Гульба) по відкритому, злегка вкритому осипом пологому льодовику.

Для проходу в цирк перевалу Гульба потрібно перейти яскраво виражену ліву бокову морену льодовика Гулі і з неї піднятися в сам цирк. По гребеню морени йде стежка в напрямку в. Ушба. На ній зустрічаємо групу російських альпіністів.

← вер.Гульба

пер.Гульба

Підйом з цирку на сідловину перевалу простий, середній осип до 25°.
Весь підйом від місця ночівлі зайняв у нас 2 переходи (1 година 23 хвилини ЧХЧ)

Зняли записку [групи із Вільнюса під керівництвом Йорудаса від 2016 року, похід 4 к.с.](#)

Спуск з перевалу не самий тривіальний з точки зору мікро-орієнтування: потрібно знаходить оптимальний шлях по системі полиць і кулуарів. В основному доводиться рухатися по живим дрібним і середнім осипам до 45°, іноді по одному для безпеки. Зустрічаються нескладні підлази по скелям до 3 метрів. Можливостей вішати нормальні перила відверто мало - шукайте оптимальний шлях пішки, будете ціліше. Слід врахувати, що велика каменебезпека може бути спричинена групами, що будуть рухатись по перевалу одночасно з вашою. Проглянути, чи є хтось на шляху майже немає можливості.

Весь спуск до снігу (льодовика) зайняв 2.5 години ЧХЧ

вер.Гульба →
пер.Гульба

Далі — закритий льодовик до 35° з засипаними тріщинами. Зв'язалися і за 20 хвилин вийшли на пологу відкриту частину льодовика. Льодовик дуже пологий і покритий іноді мореною - далі без кошок. Шлях між тріщинами знаходиться доволі просто. Сильно в право забирати не потрібно: права морена все рівно виходить на баранячі лоби і їх потрібно обходити по льодовику (або вішати мотузку)

Для ночівлі вирівняли майданчик на покривній морені в нижній частині льодовика (N43,126771° E42,703634°)

льод. Чалаат

льод. Чалаат 3х.

до пер.Гульба-1

22.08. 10 день

З місця ночівлі продовжуємо спуск по льодовику Чалаат Західний забираючи вправо. Мета - вийти на праву морену льодовиків перед їх злиттям, так як Чалаатський льодовик і нижче Чалаатського льодопаду сильно порваний. Виходимо на праву морену за 30 хв. Далі потрібно пройти по трав'янисто-осипній стежці, що губиться, і вийти на Чалаатський льодовик там де він стає пологий і не порваний.

Перехід із правого берега на льодовик не чіткий: потрібно знайти місце для спуску по баранячим лобам

льод. Чалаат Зх.
перевал Гульба

Чалаатський
льодопад

Льод. Чалаат

По льодовику до 20° закритому мореною за спускаємося до язика і виходимо на лівий берег річки. Далі натоптана маркована стежка, гуляють туристи і є декілька місць для біваку.

Стежка проходячи через ліс виводить до злиття із р.Местіачала

За останні декілька років тут відбулися кардинальні зміни. В верху долини йде будівництво, тому тут проклали автомобільну дорогу вверх і побудували автомобільний міст. Пост прикордонників, парковка для автомобілів туристів, смітник і т.д. на лівому березі Местіачали.

Ми переходимо Местіачалу на лівий берег, так як стежка до Мурквата іде тільки з лівого берега. Щоб пройти по берегу потрібно перелізти через паркан.

Місця під бівак вздовж стежки мало, але відійшовши декілька десятків метрів все ж стаємо: тут у частини групи дньовка, доки інша поїде по заброску.

Дол.Местіачала - Дол.Мурквам - перевал Асмаші (3А, 3700 м) + радіальне сходження на вершину Асмаші (2А, 3700м)

23 серпня. 11 день

Перефасувавши заброску виходимо в 14:24 із місця ночівлі

Спочатку стежина по лівому берегу явна (натоптана коровами і людьми), але згодом потрібно набрати вверх (дивіться вверх по борту). Цей момент був не очевидний і ми потратили час на пошук стежки.

р.Местіачала

стежка

Далі стежка знову явна та натоптана. Воно досить плавно піднімається вгору і згодом заходить в долину Мурквям і йде вже по лівому берегу Мурквям, високо над річкою. Обережно афігенні чорниці! :)

В 18:46 стаємо на ночівлю стаємо в кінці старої бокової морени (N43,120340° E42,781430°). Місце не ідеально рівне, але нічого страшного. На вечерю у нас сьогодні грибочки

льодовик Мурквам

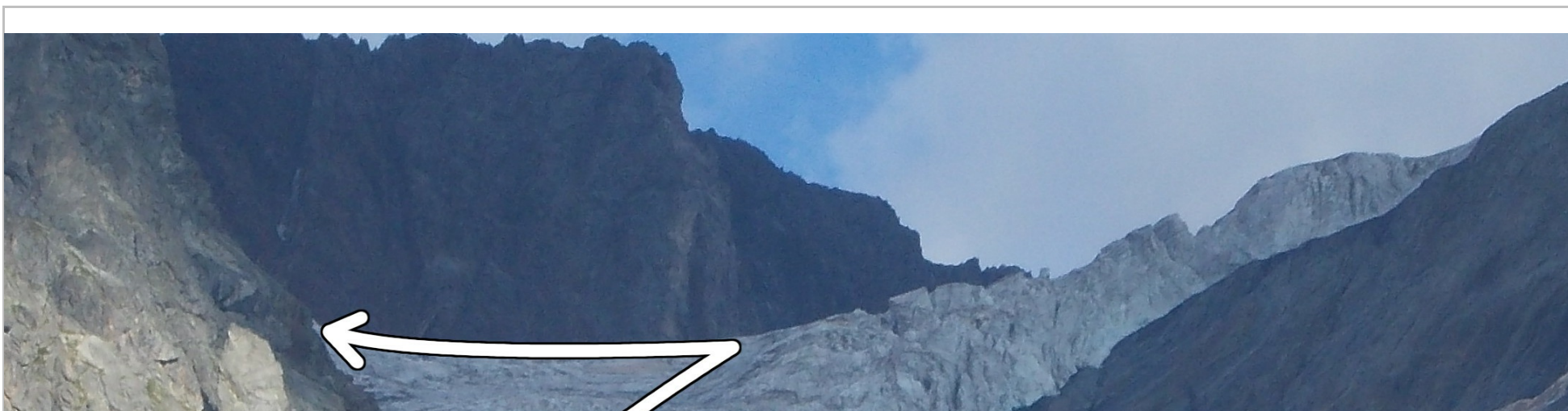
Довідкові данні про перевал Асмаші:

- Назва: Асмаші
- Місцезнаходження: перевал з'єднує льодовик Мурквам і льодовик Асмаші
- Категорія трудності (сезон): 3А
- Висота: 3700м (по каталогу)
- GPS-координати: N43,120338° E42,812073° (із каталога)
- Експозиція: Захід-Схід
- Характер перешкоди: льодовий
- Можливі і рекомендуємі місця для ночівлі:
  - долина річки Мурквам в районі старої бокової морени. Не так щоб прям рівні майданчики, але можна знайти де стати
  - Верня частина льодовика Мурквам. Досить багато рівного льоду
  - на сідловині: рівні льодові поля
  - Трішки нижче сідловини на льодовику Мурквам пологі сніжні поля. Можна сказати це рекомендуємі місця для ночівлі
  - На льодовику Асмаші вище основного льодопаду достатньо рівних закритих ділянок
  - В нижній пологій частині льодовика Асмаші (нижче льодопада)

24 серпня. 12 день

В 7:19 виходимо з місця ночівлі. Ми спускалися з морени до річки і йшли вздовж неї до зльоту, але як видно було зверху, можна йти і по її гребеню

Для підйому на язик льодовика Мурквам потрібно обійти круті баранячі лоби по осипу справа. Осип дрібного і середнього розміру, сильно рухливий і доволі не стабільний. За ~1 годину ЧХЧ піднялися до льодовика

Підйом на льодовик Мурквас

По льодовику підіймаємося в кошках із самостраховкою. Підйом доволі крутий, але чистий, крутизна до 30 градусів

На локальному взльоті повісили 2 мотузки перил і вздовж правого борту льодовика.

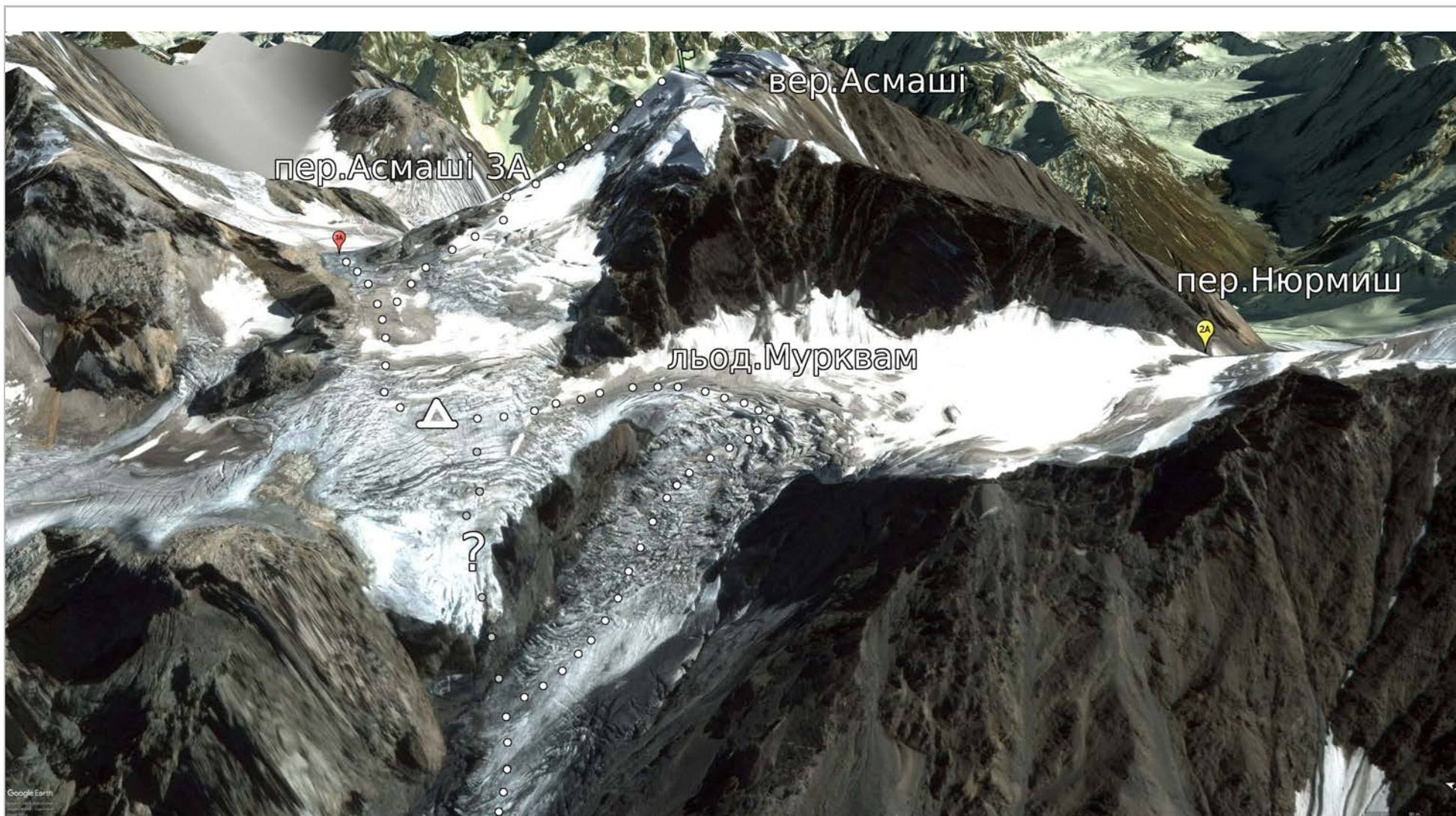
Верхня частина досить крута - є локальні зльоти до 40° - проходимо з самостраховкою і частково з одночасною

Вище льодопаду льодовик "лягає" і ми по пологому і трішки рваному льодовику йдемо на північ, в сторону перевалу Асмаші. Якщо ж піти на північ, то можна вийти на перевалі Нюрмиш (2А)

На ночівлю стаємо в 18:50 на одному з рівних місць на льодовику. Місце не можна назвати ідеальним, особливо при наявності планів на сходження - краще піднятися вище в сторону сідловини (дивись рекомендуємі місця для ночівлі)

Невеличка примітка. Після проходженні склалося враження що можна "зрізати" верхній підйом по льоду і потім траверс в сторону через осип біля нунотака (знак питання на схемі). Виглядало адекватно, принаймні візуально (на жаль фото немає)

25 серпня. 13 день Сходження на в.Асмаші

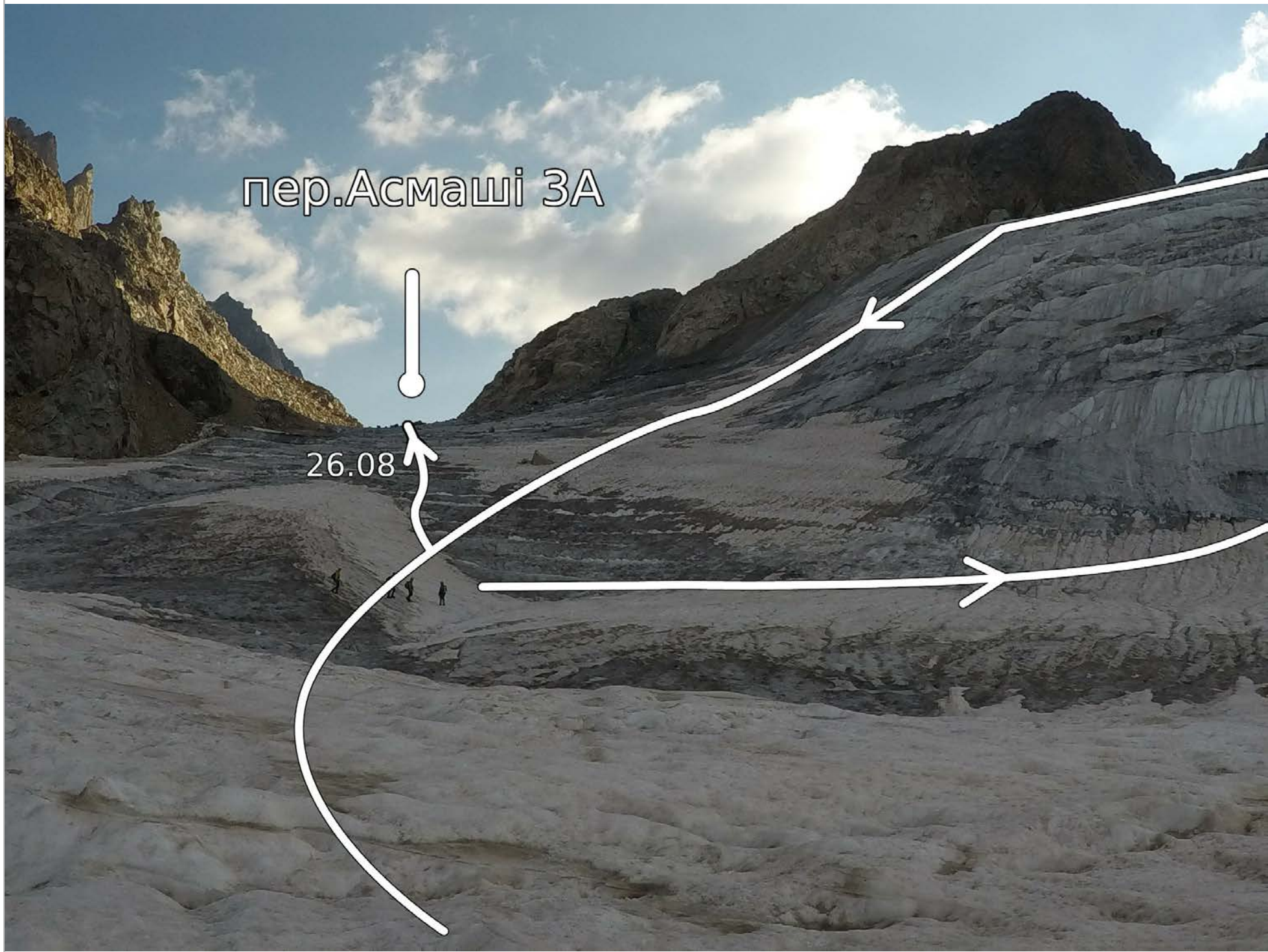
Довідкові данні про маршрут сходження на в.Асмаші:

- Категорія трудності (сезон): 2А (максимум 2Б)
- Висота: 3700м (по каталогу)
- GPS-координати: N43,120338° E42,812073° (із каталогу)
- Експозиція: Захід-Схід
- Характер перешкоди: льодовий
- Можливі і рекомендуємі місця для ночівлі:
  - долина річки Мурквям в районі старої бокової морени. Не так щоб прям рівні майданчики, але можна знайти де стати
  - Верхня частина льодовика Мурквям. Досить багато рівного льоду
  - на сідловині: рівні льодові поля
  - Трішки нижче сідловини на льодовику Мурквям пологі сніжні поля. Можна сказати це рекомендуємі місця для ночівлі
  - На льодовику Асмаші між сідловиною і основним льодопадом достатньо рівних закритих ділянок льодовика
  - В нижній пологій частині льодовика Асмаші (нижче льодопаду)

В 7:58 виходимо з табору і за годину підходимо під маршрут

пер.Асмаші 3А

26.08

в.Асмаші

Для виходу на вершину потрібно піднятися на гребінь і вже потім по гребеню на вершину. Хоча можна (мабуть) пройти маршрут контрфорсу прямо з вершини, але він виглядав дещо складніше ніж наш варіант.

До вершини Асмаші

R3

R2

R1

R0

Підйом на гребінь.

RO-R1. Перила 50м. Лазіння по внутрішньому куту і кулуару. Складність до III-IV, 50м. Станція на виступі (нижня на бурах). Далі вгору по кулуарам і скельним полицкам. Приємне лазіння I-II. В верхній частині обійшли кулуар із сніжником справа, для цього довелося повісити метрів 30 перил. Лазіння до III-IV

Гребінь

Після виходу на гребінь рухаємося весь час по верху. Жандарм перед виходом снігу не обходили, а повісили 1 мотузку перил по скелям. Ще одна мотузка по сніжному гребеню, декілька десятків метрів ногами і ми на вершині.

Але це не точно:) Гора має дві вершини і східна, яка розташована за пару сотень метрів може бути і вищою від західної, на яку ми вийшли (вона ж позначена на карті і в Вестрівському каталозі).

Їмо шоколадку і вниз. Мотузки вішаємо в цілому там же, тільки прямо з гребеня спустилися через сніжник на всю мотузку. Кріплення скрізь на виступах і відколах.

Підйом від льодовика до вершини зайняв 3 години 40 хвилин, спуск - 2 години і 50 хвилин

При підході на підйом доводилося перелазити через тріщину і досить круту стіночку, тому на спуск вирішили обійти справа. Для спуску (до траєкторії завтрашнього підйому на перевал) все рівно довелося підвісити 2 мотузки перил по льоду. Але лід рівний і не крутий, це вам не по тріщинам лазить. Рекомендуємо такий шлях підходу (ще й в інший час можливо лід буде закритий).

В табір повернулися в 17:50, тобто спускалися ми від маршруту приблизно 1.5 години

26 серпня. 14 день

Виходимо в 7:50 з місця ночівлі і пройшовши ближче до правого борту льодовика через 40 хвилин виходимо на сідловину

Сідловина широка, скельно-льодова. Тур в північній частині сідловини. Зняли записку [від групи з нашого турклуба під керівництвом Келіна, 5 к.с., 2016р](#)

За два короткі переходи (1 год. 6 хв. ЧХЧ) спускаємось в зв'язках до основного льодопаду льодовика Асмаші: по пологому льодовику обходимо першу зону тріщин під лівим бортом, а другу - під лівим.

пер. Асмаші

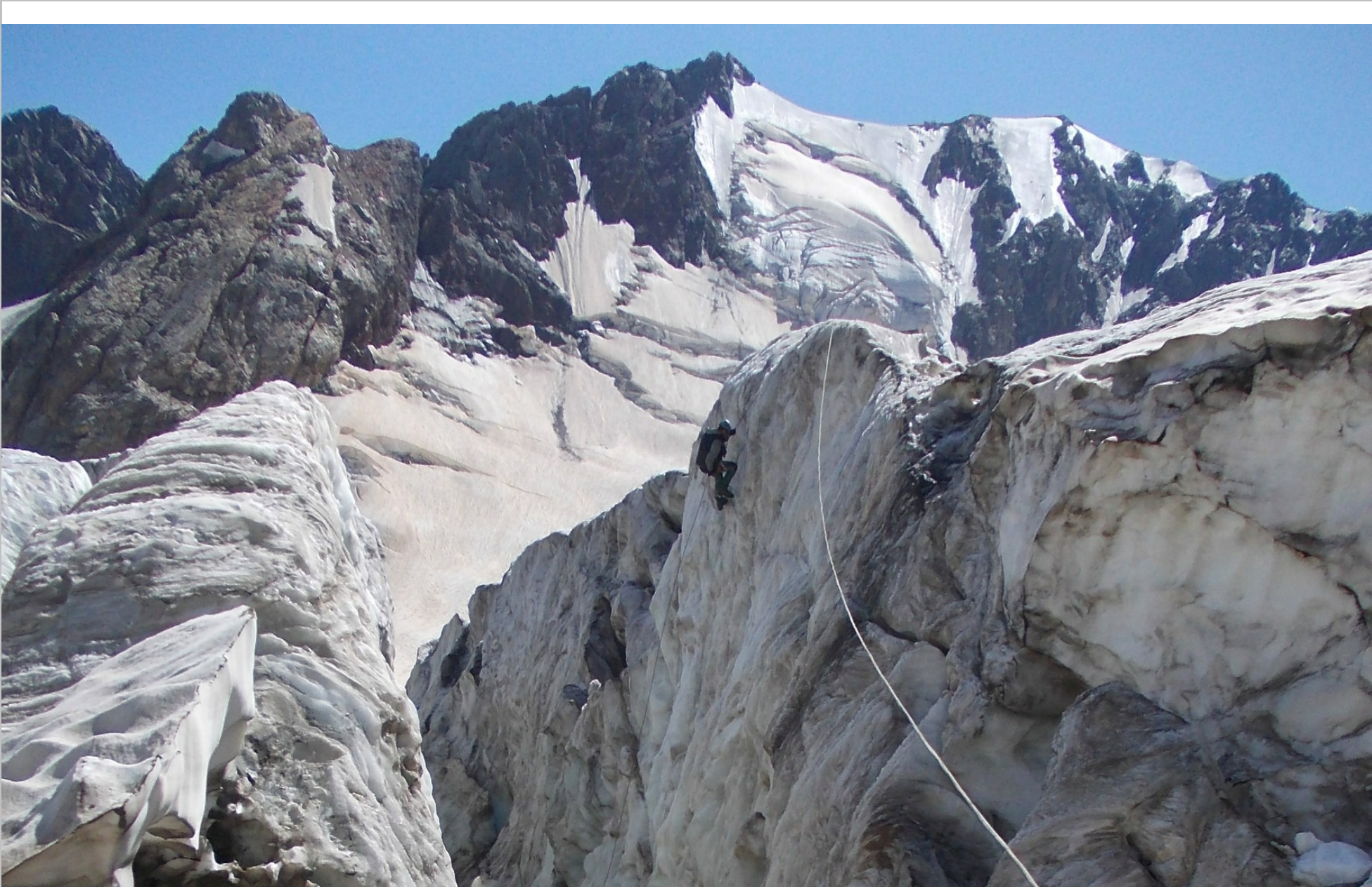
зона тріщин

основний
льодопад

льод. Асмаші

Розвідка показала що ліва сторона льодопаду (в місці злиття льодовиків) порвана на менше. Тому вирішуємо проходити там.

Основна складність - це велика тріщина. Люди проходять по "тірольським перилам", рюкзаки по навісній переправі. Кріплення зверху - льодова провужина + бур

тріщина

Далі все було доволі просто (як для спуску): довелося повісити сумарно тільки 3 мотузки перил із проходами "пішки" між тріщинами

Нижню частину льодопаду обходимо під лівим бортом і виходимо на морену. Далі все полого

Ночівля на заохленому льодовику, на покривній морені льодовика Асмаші/Твібер. Плaskі камені дозволяють легко побудувати майданчик.

Додаткові матеріали:

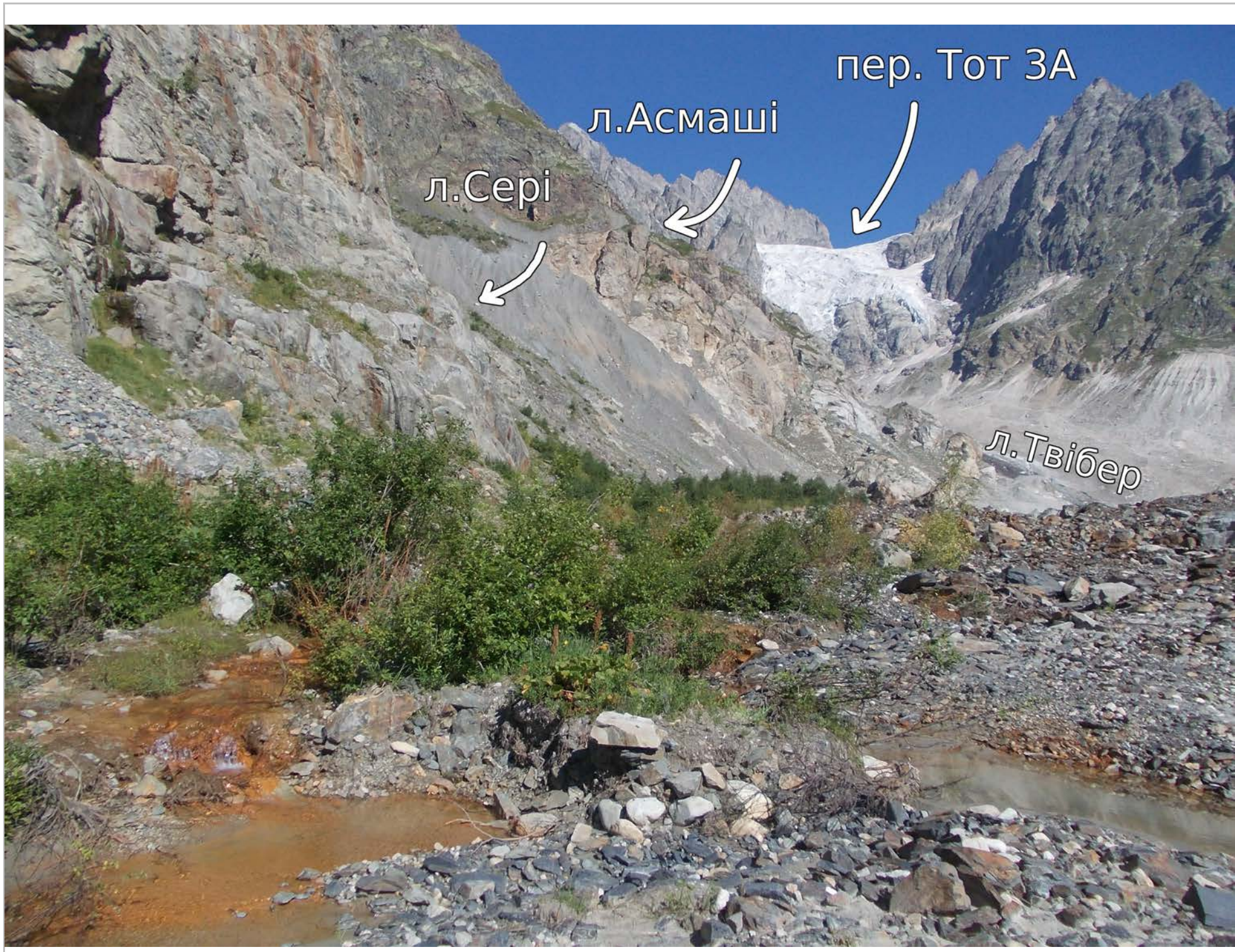
[Відео](#) з проходження перевалу Асмаші і сходження на вершину Асмаші

27 серпня. 15 день

Від місця ночівлі спускаємося по морені на правий берег річки Твібері і далі рухаємося по ньому

Стежка є, хоч і не набита. Іноді її потрібно шукати (бувають турики)
Злиття Твібері і Кітлоді потрібно обходити високо над річкою
Шлях проходу зараз нормально позначений на OSM - раджу скористатися.

пер. Тот 3А

л.Асмаші

л.Сері

л.Твібер

Ще нижче іноді навіть зустрічається стандартне маркування: два кольори в три смужки

Стежину вірогідно не часто використовують тому на лугах вона може бути сильно заросла травою

В лісі стежка проходить через якісь закинуті сараї (N43,081247° E42,876829°).

Можна умовно поділити весь наш шлях спуску на дві частини по цій точці: вище - іноді неявна стежка і досить проблемно знайти місця для ночівель, нижче - все простіше

Весь спуск від місця ночівлі до цієї точки зайняв у нас 4 год ЧХЧ, а подальший спуск в село ще 2 години

В 2018 році стежку, яка раніше виводила в Жабеші по правому березу, підмило.

Натомість можна перейти по сніжнику на лівий берег і по чудовій стежці, яка проходить повз прикордонників, спуститися в Жабеші

Сніжник, який забив каньйон. Кінець серпня, а він все не тане - можна очікувати що він тут постійний

В 7 вечора спустилися в Жабеші і знайшли гостьовий будинок для ночівлі.

Жабеші - пер.Нагеб - Вершина Тетнульд (2Б альп, 4852м, радіально) - с. Адиші

28 серпня. 16 день

В селі Жабеші домовляємося про транспорт до верхньої станції витягу курорту Тетнульді. Заїхати туди на звичайних легкових автомобілях і мікроавтобусах не можуть (або не хочуть), потрібно шукати позашляховики. Ми домовилися на Delic'у

Взагалі є два варіанти підходу під Тетнульд:

- Нижня стежка, яка йде на рівні нижньої станції верхнього витягу (~2700м висоти). Далі піднятися по долині Твібі (інша назва Тюбмашар) на перевал Гніздо Амарантів і Нагеб
- Більш швидкий варіант (наш) це заїхати на верхню станцію витягу і пройти по верхній стежці вздовж хребта. Вихід в верхів'я долини Твібі через локальний перевал Толтий

За 45 хвилин доїхали від Жабеші до початку верхньої стежки (N43,029603° E42,926217°). Від цього місця і аж до долини Твібі на "верхній" стежці немає води - запасайтеся тут же (поруч джерело).

В 11:25 починаємо рух по стежці і обходячи відроги через 1 година 53 хвилини ЧХЧ піднімаємося на сідло перевалу Толтий

Довідкові данні про перевал Толтий:

- Назва: Толтий (Назва взята із даних OSM, джерело назви не відоме. Група чію [записку ми зняли](#), назвала явно помилково перевалом Тюбмашар - перевал з такою назвою топонімічно має знаходитися у відповідному відрозі)
- Місцезнаходження: перевал з'єднує долини двох притоків р.Адишчала (Tvibi і Meshkhashtvibi)
- Категорія трудності (сезон): н.к.-1А
- Висота: 3250м (по GPS)
- GPS-координати: N43,023272° E42,950088° (GPS)
- Характер перешкоди: трав'янисто-осипний

В.Тетнульд 4852м

пер.Толтий 3250м

пер. Гніздо Амарантів 3382м
(дальній відрог)

На спускі середній і великий осип.

За 1 год спустилися з сідловини в цирк (долина Твібі) і знайшли місце для ночівлі на сніжнику (N43,020031° E42,960423°), вода для кухні трішки нижче в струмку.

пер.Нагеб

Сідло Амарантів

29 серпня. 17 день

Виходимо з місця ночівлі в 7:30 і за 40 хвилин підіймаємося на пер.Гніздо Амарантів. Тут вже видніється стежка, іноді бувають тури

Довідкові данні про перевал Гніздо амарантів:

- Назва: Гніздо амарантів (або Сідло Амарантів)
- Місцезнаходження: перевал з'єднує долини двох притоків р.Адишчала (Tvibi і безіменна долина)
- Категорія трудності (сезон): 1А
- Висота: 3382м (по GPS)
- GPS-координати: N43,019638° E42,965451° (GPS)
- Характер перешкоди: осипний

Із сідловини продовжуємо підйом вздовж гребеня на перевал Нагеб. Шлях іноді маркований турами. Весь підйом від "Гнізда амарантів" зайняв 1 годину 20 хвилин.

Перевал Нагеб це широкий пологий гребінь із льодовиковим озером. Тут є багато готових місць під намети із кам'яними вітрозахисними стінками

Але є один нюанс: не пийте сиру воду із озера! Справа в тому що через високу відвідуваність цього місця і особливості розміщення таборів вода в озері може бути заражена

Довідкові данні про перевал Нагеб:

- Місцезнаходження: перевал з'єднує долини р.Твібі (басейн р.Адишчала) і р.Цаннер
- Категорія трудності (сезон): 2А
- Висота: 3690м (по GPS), або 3600м по класифікатору
- GPS-координати: N43,024488° E42,967090° (GPS)
- Характер перешкоди: скельно-льодовий

30 серпня. 18 день Сходження на Тетнульд

Весь маршрут підйому з перевалу Нагеб по маршруту через Південно-Східне ребро на вершину Тетнульд (2Б, 4852) можна розділити на такі етапи:

- Підйом від озера до злету. Пологий, льодовик.
- Обхід або підйом через бергшрунд.
- Підйом по льодовому схилу 100-150м до виположення. Крутизна градусів 30. Проходимо з одночасною страховкою
- Рух по вісьовій лінії відрога до зльоту із розломами. Тріщин майже немає, траєкторія руху очевидна
- Підйом над розлом по великому льодовому (або сніжному?) мосту. Крутизна до 30-35 градусів
- Прохід через невелике виположення (своєрідна "подушка") і підйом на гребінь
- Рух по гребеню. Спочатку відносно простий скельний гребінь, який згодом перетворюється в сніжно-фірновий. Гребінь іноді досить вузький, але нічого особливого, все йдеться із одночасною страховкою

в. Тетнульд 4852м

Бергшрунд

Розломи

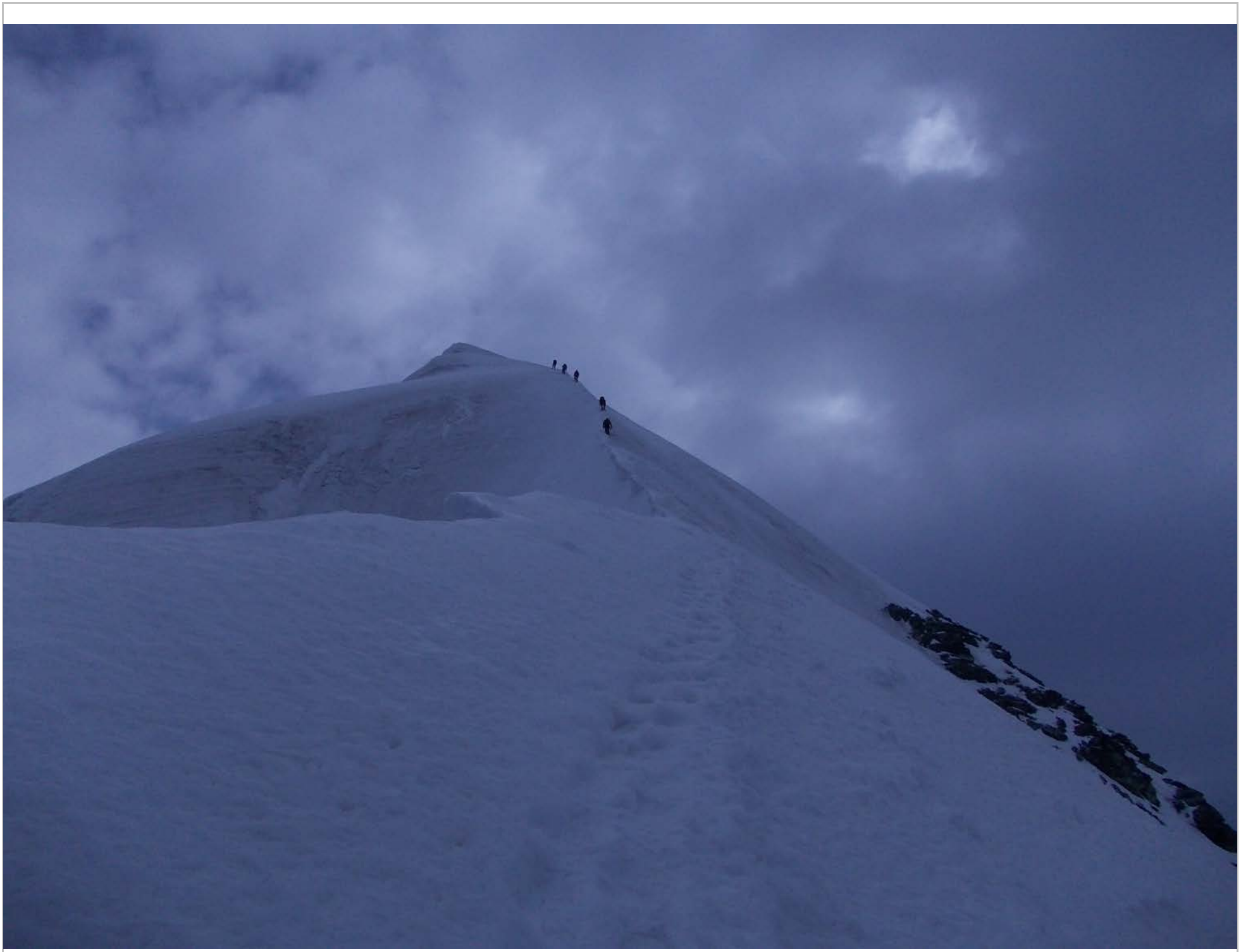
Виходимо з бівуаку в 3:20. Досить холодно, але відносно тихо

Бергшрудн обішли зверху по досить неприємному льодово-осипному схилу. Далі піднімаємося із страховкою по льодовому схилу

Пару годин монотонного руху по відрогі і ми в 6:30 вийшли на "подушку" перед гребенем. Ще 2 години трішечки веселішого руху по гребеню і в 8:55 перші зв'язки на вершині

Погода псується: піднімається вітер і небо зтягує хмарами

гострий як ніж Сніжний гребінь

В 9:36 починаємо спуск і пройшовши гребінь в 11:07 спустилися на "подушку", а повернулися в табір в 14:05

Спуск по тому ж маршруту за виключенням проходження бергшрунда: провісили 2.5 мотузки по льоду і через бергшрунд. Ранковий варіант обходу повторювати не хотілося.

спуск через бергшрунд

31 серпня. 19 день Вихід в с.Адиші

Від місця ночівлі на перевалі Нагеб виходимо в 8:22 і починаємо спуск

За 50 хвилин спускаємося на "Гніздо Амарантів" і ще за 40 хвилин в цирк

В подальшому спускаємося по долині Твібі в напрямку с.Адиші. Стежка далеко не завжди явна, але в нижній частині, ближче до села стає натоптанною

Весь спуск в село Адиші з перевалу Нагеб зайняв 3 години 37 хвилин ЧХЧ

KAFE
TETNULDI

Ще за 2 переходи доходимо до с.Богреші, звідки вже на машині виїжджаємо в Местію

Висновки і рекомендації по проходженню маршруту

Можна сказати що в результаті вийшов досить короткий, але цікавий і технічно насичений маршрут.

Друга половина серпня виглядає як досить підходящий період для походів: у нас була чудова погода весь похід. За це доведеться заплатити повністю відкритими льодовиками і льодопадами, але воно того, мабуть, вартує.

Льодовики сильно тають через зміни клімату і деякі перевали сильно помінялися, деякі стали більш небезпечними. Зокрема [перевал Мазері](#) зі сторони льод.Ушбинського через витаювання льодового язика, який стікав із сідловини, вимагає більш сніжного періоду чи відповідної тактики проходження.

Додатки

Фінансові затрати на похід

Стаття витрат	Сума на 6 чоловік (USD)*	Коментар
Дорожно-транспортні	200*6 (1200)	Авіаквитки Київ-Тбілісі-Київ
	8*6 (64)	Потяг Тбілісі – Зугдіді
	150	Трансфер Зугдіді – Накра
	50	Трансфер Жабеші – верхня станція курорту Тетнульдї
	70	Трансфер Богреші - Местія
	15*6 (90)	Маршрутки Местія – Зугдіді - Тбілісі
Продукти	300	Закупки в Києві
	50	Закупки в Тбілісі
Проживання	25	в Жабеші
	30	в Местії
	40*2 (80)	в Тбілісі
Спорядження	55	Батарейки
	7	Поповнення ремнабору
	23	Пакувальний матеріал для рюкзаків та провізії
	70	Поповнення аптечки
	16	Бензин
	5	Паста, мило, папір
	6	Склотканина
Реєстрації і страховки	2	Дзвінки прикордонникам із Києва

	100	Страховка
Комунікації	50	Поповнення балансу SAT телефону
	15	Місцева GSM сімкарта +4 Гб інтернету

* Для спрощення, всі суми переведені в еквівалент доларів США

Загальна сума розходів: \$2442

Загальна сума на 1 людину: \$407

Сума, яку взяли на можливі непередбачувані розходи (НЗ) чи "на сувеніри", складала \$100 на людину.

Як видно із таблиці, основна стаття витрат – це дорожньо-транспортні. Ми купляли не найдешевші квитки через затримку із покупкою. Квитки компанії МАУ на серпень можуть з'явитися вже в січні, тому збір грошей потрібно здійснювати якомога раніше. Але принципове здешевлення авіаквитків із часом маловірогідне, тому краще не ризикувати і купляти якомога раніше.

Логістика, туроператори, супутниковий зв'язок і страховки

Транспорт і туроператори

В якості перевізника та організатора забросок був вибраний Мурад із Местії, послугами якого не раз користувався турклуб «Глобус».

Оптимальним авіамаршрутом до Местії виявився рейс компанії МАУ Київ (Бориспіль, КВР) - Тбілісі. Зручним є низька ціна, час прильоту і достатньо великий ліміт багажу (23+7кг). Від аеропорту Тбілісі до залізничного вокзала організовано регулярне автобусне сполучення (вартість близько 25 центів)

Для трансферу Тбілісі-Зугдіді ми обрали нічний потяг – не найшвидший варіант, але непоганий, зважаючи на відпочинок перед стартом походу. Крім того потяг прибуває в Зугдіді о 6 ранку, що дозволяє вже в 9 починати маршрут походу від прикордонної застави в селі Накра.

Координати туроператорів та перевізників:

- Мурад, Местія. +995599565967 (Viber)

- Авіакомпанія МАУ. Веб-сайт: flyuia.com

Зв'язок

В якості оператора супутникового зв'язку був обраний Inmarsat ([IsatPhone PRO](#)). Телефон був у одного із учасників походу. Поповнили рахунок на 50\$, із яких було витрачено близько половини (на жаль зараз у Inmarsat тарифи із обмеженням по часу балансом). Зв'язувалися 1 раз на 3 дні, середній час розмов - 3 хвилини (вартість \$1.5/хв). У випадку аварійної ситуації при необхідності планувалося додатково поповнити рахунок через чергового групи в Києві.

Страховка

В якості страхової компанії ми обрали «[PZU](#)». Компанія перевірена не одною НС, оцінка позитивна. Була оформлена страховка на 20 днів, регіон - СНД, програма - "туризм із заняттям любительським спортом", вид спорту "Клас 3" (туди входить альпінізм та піші мандрівки в горах, що максимально характеризує наш рід діяльності). Учасники були застраховані на суму 30000 євро, що покриває евакуацію постраждалого гелікоптером (франшиза 10%) і надання невідкладної допомоги. Представники компанії запевнили що розуміють специфіку гірських мандрівок і готові шукати гелікоптер по телефонному дзвінку.

Список продуктів, раціон харчування та їх вага

Дивись ["Список продуктов, рацион питания и их вес"](#) (в окремому файлі, російська мова)